

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Trimestrieel

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Nr 18 – Oktober 2010

IRIS

UITGAVEN

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Nr 18 • Oktober 2010

Deze publicatie werd gerealiseerd door Aynah Gangji en Benoît Laine.

Alle rechten voorbehouden

Het reproduceren is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in de bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse.

Het gebruik van uittreksels van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek, of een bestand is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Deze uitgave van de barometer is evenals de vorige beschikbaar op de website van het Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bij de publicaties van het BISA op volgend adres:

www.brustat.irisnet.be

Voor meer informatie in verband met deze publicatie, neem contact op met:

Mevrouw Aynah Gangji

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Tel. 02/800 38 82 – Fax 02/800 38 17

Email ibsa@mbhg.irisnet.be

© 2010 Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: F. Résimont, Secretaris-generaal

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,

Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel

IRIS Uitgaven – D/2010/6374/207

9 789078 580010

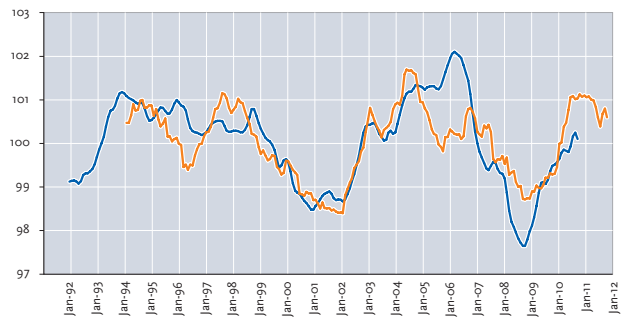
ISBN 9078580011

Inhoudsopgave

DE BELANGRIJKSTE CONJUNCTUURKENMERKEN	4
1. MACRO-ECONOMISCHE CONTEXT	5
2. CONJUNCTUUR IN BRUSSEL	II
2.1. Economische activiteit	II
2.2. Arbeidsmarkt	16
3 DOSSIER NIEUWE GEWESTELIJKE VOORUITZICHTEN 2009-2015	20
3.1. Inleiding	20
3.2. Macro-economische en sectorale evoluties	20
3.3. Inkomensrekening van de gezinnen	25
3.4. Uitstoot van broeikasgassen (BKG)	28
GLOSSARIUM	29
BRONNEN	30
LIJST VAN TABELLEN	31
LIJST VAN GRAFIEKEN	32

Conjunctuurcyclus werkloosheid

De grafieken, tabellen en commentaren werden opgemaakt op basis van de informatie die beschikbaar was op 10 september 2010, tenzij anders vermeld.

De belangrijkste conjunctuurkenmerken

- De economische wereldactiviteit, die tussen 2008 en 2009 een periode van recessie kende, tekende sinds eind 2009 weer positieve groeipercentages op. Zij werd hoofdzakelijk gestimuleerd door het dynamisme van de ontwikkelingslanden, vooral die van het Aziatische continent. Het herstel van de economische activiteit in de ontwikkelde landen blijft daarentegen futloos, met nu al meerdere kwartalen groeipercentages van het Bruto Binnenlands Product (bbp) in de buurt van nul.
- Gelet op de uitdagingen die zich de komende maanden aandienen, zou de economische wereldactiviteit tegen eind 2010 moeten verslappen. Daartoe behoren de invoering van saneringsmaatregelen voor de openbare financiën en de geleidelijke verdwijning van de overheidssteun. De verslapping zou moeten voortduren tot in 2011 met uiteindelijk een geringere groei van het wereld-bbp dan in 2010. Volgens de jongste ramingen van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) zou de wereldgroei in 2010 in de buurt van 4,6 % moeten komen en van 4,3 % in 2011.
- Het herstel in België is nog heel broos, naar het voorbeeld van tal van landen uit de eurozone. Het Belgische bbp vertoonde tijdens het tweede kwartaal 2010 een drie-maandelijks groeipercentage van 0,9 %, d.i. een lichte groei in vergelijking met het begin van het jaar toen de stijging nul was. Over deze periode kon men een toename van het handelsverkeer waarnemen, waarschijnlijk gestimuleerd door de activiteitsopleving die in Duitsland werd waargenomen.
- Uit de analyse van de conjunctuurindicatoren blijkt dat de Brusselse evolutie overeenstemt met wat er op nationaal niveau gebeurt: het herstel heeft meer weg van een stabilisatie. De activiteit bij de diensten ondervindt heel wat moeilijkheden om haar tweede adem te vinden en het Gewest wordt bijzonder getroffen wegens het meer uitgesproken tertiaire karakter van zijn productieve sector. De omzet in de bouw is nog altijd neerwaarts gericht en de ondernemingsdemografie zakt, na een duidelijke opleving tussen half 2009 en half 2010, opnieuw weg. Men neemt daarentegen een herstel waar op de financiële markten, een belangrijke motor van de economische activiteit in de hoofdstad. In de industriële sector tot slot ligt de conjunctuurcyclus van de omzet op dit ogenblik boven de tendens.
- Volgens de nieuwe macro-economische extrapolaties 2009-2015 van het HERMREG-model dat wordt voorgesteld in hoofdstuk 3, zou de daling van het Brusselse bbp in 2009 in totaal van de orde van 2,5 % zijn, wat minder uitgesproken is dan voor België in zijn geheel (-3 %), wegens met name het zwakke relatieve belang van de industrie in Brussel. De groei van het bbp in het Brusselse Gewest zou zich in 2010 moeten herstellen en 1,3 % halen. Dit lichte herstel zou gebaseerd zijn op de grootste twee takken in termen van bruto toegevoegde waarde, namelijk de “andere commerciële diensten” en “krediet en verzekeringen”. Deze situatie zou in 2011 globaal voortduren, met een groeipercentage van het bbp van 1,4 %. Op middellange termijn (2012-2015) zou de groei van de economische activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2,1 % bedragen.
- De economische en financiële crisis heeft tot gevolg dat het aantal personen zonder baan op de Brusselse arbeidsmarkt aanzienlijk toeneemt. Sinds het dieptepunt dat in mei 2008 werd bereikt, steeg het aantal werklozen met 24 %. Toch lijkt het groeitempo van de werkloosheid al sinds enkele maanden te zijn vertraagd. Sinds de publicatie van de jongste Barometer waren er immers twee goede nieuwtjes: het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWWZ)¹ daalde tijdens het tweede kwartaal van het jaar, wat niet meer gebeurd was sinds bijna twee jaar. Ook op maandbasis nam het in augustus af, zelfs na te zijn gecorrigeerd voor de kalendergevolgen. Wat de vooruitzichten betreft, zou het aantal werklozen op korte termijn nog sterk moeten toenemen wegens de aanvoer van de pas afgestudeerden op de arbeidsmarkt. Volgens de jongste resultaten die door de vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt worden verstrekt, verwacht men vervolgens een verbetering tegen het einde van het jaar. Deze laatste lijkt nog te aarzelen wat de evoluties voor 2011 betreft. Volgens de resultaten van HERMREG zou de stijging van het aantal werklozen in 2011 moeten aanhouden, maar met een heel wat gematigder tempo dan in 2010. Dat aantal zou pas in 2012 beginnen dalen.

¹ Zie glossarium.

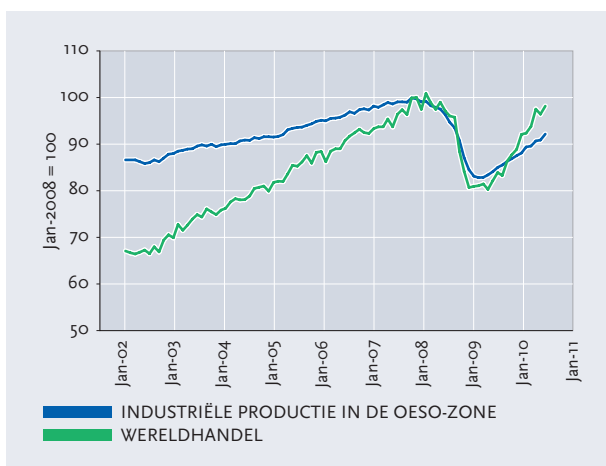
I. Macro-economische context

• Een aarzelend herstel

Na tussen 2008 en 2009 een recessiefase te hebben gekend, heeft de economische wereldactiviteit sinds eind 2009 weer aangeknoopt met positieve groeipercentages. Zij werd hoofdzakelijk gestimuleerd door het dynamisme van de ontwikkelingslanden, vooral de Aziatische. Laatstgenoemde werden met name gekenmerkt door een duidelijk herstel van de industriële activiteit. Deze opleving stond het internationale handelsverkeer toe terrein te winnen na in 2009 met meer dan 12 % te zijn gekrompen. Het niveau ervan is nu niet ver verwijderd meer van datgene van vóór de economische en financiële crisis. Het indexcijfer van de wereldhandel in volume vertoonde tijdens het tweede kwartaal 2010 nog een stijging met 3,6 % in vergelijking met het vorige kwartaal (grafiek 1). Men dient echter op te merken dat deze groei tijdens het kwartaal meer wordt verklaard door het dynamisme van het handelsverkeer van de geïndustrialiseerde landen dan door dat van de opkomende landen, wat vreemd genoeg is om te worden onderstreept. De Aziatische opkomende landen hebben de jongste maanden zowel qua invoer als qua uitvoer hun groeitempo duidelijk vertraagd.

De economische wereldactiviteit lijkt echter nog altijd haar wonden. Het zijn vooral de ontwikkelde landen die tal van tekenen van verzwakking vertonen. Of het nu in de

GRAFIEK 1 : Evolutie van de wereldhandel en de industriële productie in de OESO-zone, 2003-2010

Bron: Centraal Planbureau, OESO

• Analyse per geografische entiteiten

De Aziatische opkomende landen waren de eerste die in het begin van het jaar opnieuw met het hoofd boven water kwamen en zij vertonen sindsdien een krachtig herstel,

Verenigde Staten is dan wel in Japan of de eurozone, hoewel deze landen niet langer in recessie zijn, vertonen zij nu al sinds meerdere kwartalen groeipercentages heel dicht in de buurt van nul. Deze futloosheid wordt met name verklaard door de verzwakking van de activiteit bij de diensten en door de zwakke privévrage in die landen. Die wordt niet geholpen door de nog altijd heel hoge werkloosheidspercentages, die op de inkomens drukt en de gezinnen tot sparen aanzet. Men heeft de voorbije maanden trouwens een daling van het consumentenvertrouwen kunnen vaststellen, in het bijzonder in de Verenigde Staten.

Het is weinig waarschijnlijk dat de situatie het komende kwartaal zal verbeteren gelet op de vele hindernissen die nog moeten worden overwonnen. Voor de verschillende regeringen zal een eerste uitdaging erin bestaan hun overheidsfinanciën te saneren en daarbij de groei van hun economische activiteit niet al te zeer te hinderen. Dit met de bedoeling de ondernemingen en de gezinnen optimaal gerust te stellen en de binnenlandse vraag zo weinig mogelijk af te remmen. Daartoe zouden die maatregelen geleidelijk en volgens een plan moeten worden ingevoerd. De tweede uitdaging situeert zich meer op de geldmarkten. De verschillende centrale banken zullen immers vroeg of laat een einde moeten maken aan de niet-conventionele maatregelen die op het hoogtepunt van de financiële crisis werden genomen. De centrale banken zullen eveneens hun balansen moeten saneren die werden verzwakt ten gevolge van de toepassing van die nooit eerder toegepaste beleidsmaatregelen, waarvan de gevolgen zowel voor de geldmarkt als voor de reële economische activiteit maar moeilijk kunnen worden bepaald.

Men zal dus heel waarschijnlijk getuige zijn van een inkringing van de economische activiteit tegen eind 2010, die in 2011 zal worden voortgezet, met als gevolg een daling van de jaarlijkse groeipercentages van het Bruto Binnenlands Product (bbp) in 2011 in tal van landen, inclusief China. Bijgevolg werden de ramingen van de internationale instellingen voor 2011 naar beneden toe herzien. Zij voorzien over het algemeen een geringer groeipercentage dan in 2010. Volgens de jongste ramingen van het IMF zou de wereldgroei in de buurt komen van 4,6 % in 2010 en van 4,3 % in 2011.

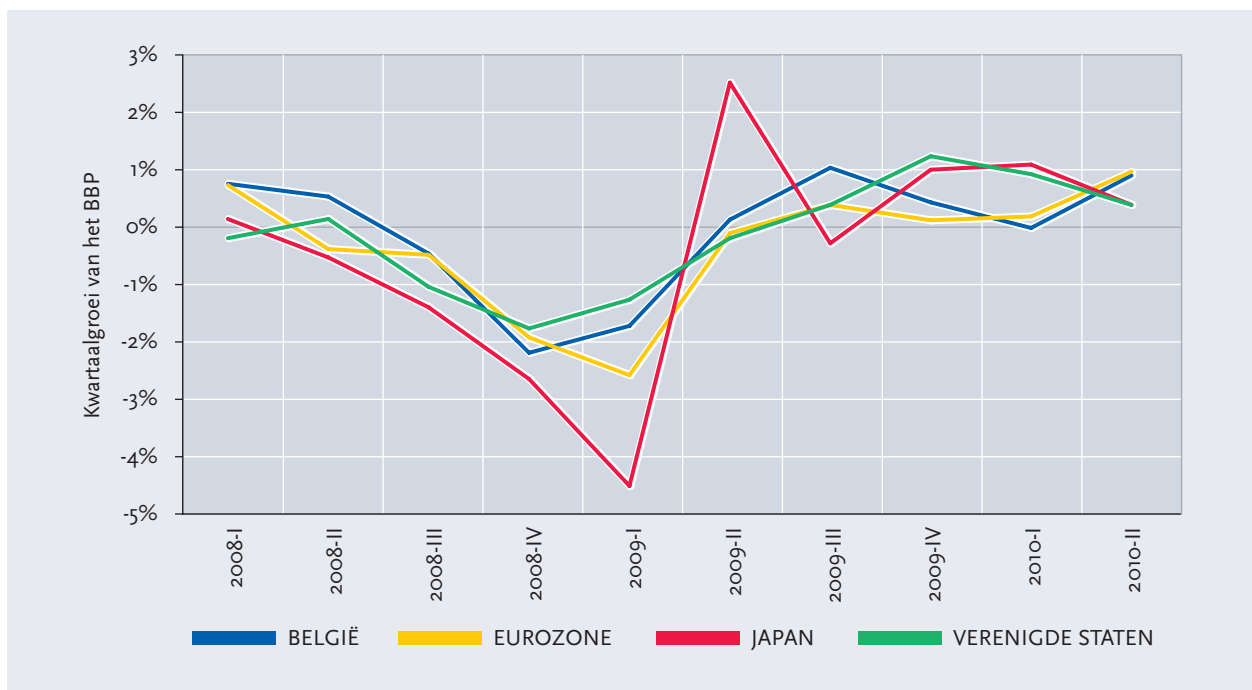
dat zich lijkt voort te zetten tijdens het tweede kwartaal 2010. Dat herstel is zowel gebaseerd op een sterke opleving van hun uitvoer als op een krachtige binnenlandse

vraag, ondanks de geleidelijke verdwijning van de gevolgen van de steunmaatregelen. Volgens het IMF zou de groei van het bbp voor de zone in 2010 in totaal 0,2 % moeten bedragen. Hij zal waarschijnlijk gematigder zijn dan in 2011 (en waarschijnlijk haalbarer), zodra de budgettaire stimuleringsmaatregelen zullen ingetrokken zijn.

Deze zone wordt meer in het bijzonder getrokken door China, dat heel snel zijn groeiniveau van vóór de crisis heeft teruggevonden. Alles bij elkaar zou het land in 2010 een economische groei van 10,5 % moeten kennen. In 2007 bedroeg die 11,9 %. Om de Chinese economische activiteit te steunen, heeft de regering een ambitieus herstelplan uitgewerkt dat met name voorziet in een grotere monetaire soepelheid en in een versoepeling van de toekenningsvoorwaarden voor kredieten. Wegens het risico voor oververhitting op de kredietmarkt ten gevolge van het herstelplan neemt China momenteel nieuwe maatregelen om de kredietgroei af te remmen en een betere financiële stabiliteit te verzekeren. Bij deze maatregelen komt dan nog eens de geleidelijke intrekking van de gevolgen die verbonden zijn aan het plan tot herstel van de economische activiteit. Bijgevolg zou de groei in 2011 moeten krimpen tot 9,5 %.

Enige schaduwzijde op het continent is **Japan**, waar de groei van de economische activiteit is gestopt. Tijdens het tweede kwartaal 2010 steeg het bbp op kwartaalbasis met 0,1 %, met name onder invloed van de negatieve bijdrage van de netto-export (grafiek 2). De jongste maanden is de yen ten opzichte van de dollar sterk in waarde gestegen. Hij is ook in waarde gestegen ten opzichte van de euro ten gevolge van de crisis bij de Europese overheidsfinanciën. Dit had met name tot gevolg dat de concurrentiekracht van de Japanse uitvoer verzwakte. Op de koop toe blijft de binnenlandse vraag zwak, met uitzondering van de bedrijfsinvesteringen waarvan de winsten de voorbije maanden stegen. Men kon eveneens een lichte verbetering vaststellen op de arbeidsmarkt, met een daling van de werkloosheidsgraad, al blijft die op piekniveaus die nog maar zelden werden bereikt. Men verwacht de komende kwartalen weinig belangrijke verbeteringen met name gelet op de waardeinstijging van de yen, het nakende einde van de steunmaatregelen of ook nog de deflatie. Volgens het IMF zou in Japan de groei in 2010 in de buurt moeten komen van 2,4 %, vooraleer die in 2011 zal afnemen tot ongeveer 1,8 %.

GRAFIEK 2 : Kwartaalverloop van het BBP in kettingeuro's*

* Kwartaal-op-kwartaalgroei in volumes, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten, referentiejaar 2007
Zie glossarium voor een definitie van kettingeuro's
Bron: Eurostat, NBB en eigen berekeningen

Ook in de **Verenigde Staten** vertraagde de groei van het bbp tijdens het tweede kwartaal 2010. Die vertraging was des te opvallender omdat de groei van het bbp tijdens het eerste kwartaal naar boven toe was herzien. In het tweede kwartaal 2010 vertoonde het Amerikaanse bbp

op kwartaalbasis een stijging met 0,4 % (3 % in vergelijking met hetzelfde kwartaal van vorig jaar) (grafiek 2). Die daling wordt in hoofdzaak verklaard door een negatieve bijdrage van de netto-uitvoer, aangezien de invoer sterker toenam dan de uitvoer waardoor het handelsdefi-

cit nog groter werd. De binnenlandse vraag droeg evenmin veel bij tot het herstel van de economische activiteit in het land. De groei van de gezinsconsumptie stabiliseerde zich en de bedrijfsinvesteringen vertonen nog altijd een slap groeipercentage, hoewel dat lichtjes hoger ligt dan dat van het vorige kwartaal. Men dient echter vast te stellen dat de investeringen in woningen zijn toegenomen, wat sinds enkele kwartalen niet meer was gebeurd. Dat effect zal echter niet blijven duren aangezien het wordt verklaard door tijdelijke maatregelen inzake belastingkredieten op de woningen. Het niveau van de voorraden is nog lichtjes gestegen.

De huidige groei van het Amerikaanse bbp, die nu weliswaar al sinds een jaar positief is, is duidelijk onvoldoende voor een herstel van de arbeidsmarkt. Het minste wat men kan zeggen, is dat het huidige herstel niet voor nieuwe banen zorgt. Hun aantal is tijdens de maanden juni, juli en augustus integendeel weer beginnen afnemen na een ononderbroken periode van toename gedurende vijf maanden. In totaal deed de crisis in de Verenigde Staten meer dan 8 miljoen banen sneuvelen. Het werkloosheidspercentage van zijn kant blijft op extreem hoge niveaus (9,6 %). Half 2007 bedroeg het 4,4 %. Een ander gevolg van de crisis is dat hoe langer hoe meer Amerikanen worden geconfronteerd met langdurige werkloosheid, terwijl het niveau ervan voordien nog vrij laag was. Naar verluidt, is 45 % van de werklozen sinds meer dan zes maanden op zoek naar een nieuwe baan. 25 % daarvan is sinds meer dan een jaar werkloos (BNP Paribas, augustus 2010).

De verslapping die nu wordt vastgesteld, dreigt zich de komende maanden voort te zetten. De verzwakking van het herstelplan, de moeilijkheden die de arbeidsmarkt ondervindt om zich te herstellen, de stijging van het spaarniveau of ook nog de nakende invoering van maatregelen om het enorme begrotingstekort terug te schroeven zullen wegen op de consumptie. De gezinnen zijn er niet het slachtoffer van en het consumentenvertrouwen is nu al sinds drie maanden neerwaarts gericht. Hetzelfde geldt voor dat van de ondernemingen. Na een groei van het bbp met 3,3 % in 2010 zou de economische activiteit in 2011 volgens de jongste ramingen van het IMF in 2011 met 2,9 % moeten krimpen.

Terwijl de **eurozone**, enkele maanden geleden nog, minder energiek was dan de Verenigde Staten en Japan, lijkt de situatie dit kwartaal te zijn omgegooid. De eurozone registreerde tijdens het tweede kwartaal 2010 op kwartaalbasis een groei van zijn bbp met 1 %, d.i. een verbetering in vergelijking met het eerste kwartaal van het jaar (0,3 %) (grafiek 2). In vergelijking met hetzelfde kwartaal van vorig jaar bedraagt het groeipercentage van het bbp 1,9 %, tegenover 0,8 % voordien. Deze gunstige groeievolutie wordt met name verklaard door een herstel van de investeringen die met 1,8 % toenamen. De export

steeg met 4,4 % en de import eveneens met 4,4 %. De consumptie van haar kant komt dichterbij in de buurt van de stagnatie met een groeipercentage van 0,5 %. Wanneer men de groei van het bbp analyseert per activiteitstak, stelt men vast dat de economische activiteit in de eurozone in hoofdzaak profiteert van het herstel in de industrie. De activiteit bij de diensten daarentegen heeft te lijden onder de zwakke binnenlandse vraag.

Opgemerkt dient eveneens te worden dat de situatie sterk verschilt van land tot land. In feite heeft de opleving van het tweede kwartaal veel te danken aan de prestatie van Duitsland. Dat land, dat 27 % vertegenwoordigt van het bbp van de eurozone, trekt ten volle profijt van de opleving van de economische wereldactiviteit en van de waardevermindering van de euro in de maanden juni, juli en augustus. Die stelde Duitsland met name in staat zijn export sterk te verhogen. Met een groei van 2,2 % is Duitsland uiteindelijk, samen met Finland, de enige staat die een groei van zijn bbp registreerde boven het Europese gemiddelde. De meeste andere lidstaten vertonen flauwe groeipercentages van minder dan 1,0 %, zelfs 0,5 %. En Griekenland is nog altijd niet uit de recessie. Hoewel het niet abnormaal is dat het herstel van de economische activiteit binnen de eurozone tegen verschillende snelheden verloopt, zou dat problematisch kunnen worden indien deze verschillen aanhouden, met name inzake geldpolitiek. Het zal immers moeilijk zijn maatregelen te nemen die zijn aangepast aan de hele zone, indien haar leden sterk uiteenlopende groeipercentages vertonen. Toch is het niet onredelijk te gokken op een verscherping van de groeiverschillen binnen de eurozone tijdens de komende maanden. De begrotingssaneringen zouden immers zwaarder moeten wegen op de groei van de landen met de grootste begrotingsmoeilijkheden.

Bovendien zijn er goede redenen om te geloven dat de tijdelijke verbetering maar van korte duur zal zijn, aangezien de economische activiteit in de loop van het vierde kwartaal 2010 dreigt af te nemen. Het groeitempo van de wereldeconomie lijkt immers te vertragen, waardoor de export en de industriële productie dreigen te worden getroffen. Bovendien nemen de gevolgen van de maatregelen tot ondersteuning van de economische groei langzamerhand af en in alle lidstaten zullen er soberheidsplannen moeten worden ingevoerd. Op dit punt wordt het debat voortgezet over het meest geschikte tijdstip om deze maatregelen in te voeren. Een te snelle invoering houdt immers het grote risico in dat het nog zeer broze herstel wordt tenietgedaan en dat de binnenlandse vraag wordt aangetast. Tot slot durft men voor de komende maanden niet al te zeer uit te gaan van een groter dynamisme van de privéconsumptie, hoewel de situatie op de arbeidsmarkt zich nu al enkele maanden lijkt te stabiliseren, met meer bepaald een werkloosheidsgraad in de buurt van 8,9 %.

TABEL 1 : Evolutie van de wisselkoers van de US dollar tegenover de euro

US dollars per euro		
	Periode-gemiddelde	Einde periode
2010 - MRT	1,357	1,348
2010 - APR	1,341	1,332
2010 - MEI	1,257	1,231
2010 - JUN	1,221	1,303
2010 - JUL	1,277	1,227
2010 - AUG	1,289	1,268

Bron: ECB

Tussen eind 2009 en juni 2010 kende de euro een van zijn grootste waardeverminderingen in vergelijking met de dollar sinds zijn creatie. Begin juni haalde hij met 1,1942 dollar zijn laagste peil sinds maart 2006. Deze waardevermindering van de Europese munt was heilzaam voor de concurrentiekracht van de Europese ondernemingen tegenover de rest van de wereld. Het zijn vooral de grote exportlanden buiten de eurozone, zoals Duitsland, die daarvan konden profiteren.

Sindsdien heeft de euro wat terrein gewonnen. Begin augustus steeg hij opnieuw boven de 1,30 dollar en nadien handhaafde zij zich rond dat niveau (tabel 1). Dat herstel is toe te schrijven aan verschillende factoren, zoals de vermindering van de ongerustheid met betrek-

king tot de toestand van de overheidsfinanciën in een aantal landen van de eurozone of het feit dat de Europese banken beter scoorden dan verwacht in de stresstest, hoewel die sterk werd bekritiseerd.

Tot slot steeg de inflatie van 1,52 % in april tot 1,74 % in juli (d.i. haar hoogste niveau sinds november 2008) ten gevolge van de evoluties van de energieprijzen en van de voedingsmiddelen (tabel 2) (ING, augustus 2009). De hausse zal de komende maanden waarschijnlijk gematigd aanhouden. De inflatie zal zich waarschijnlijk handhaven onder de drempel van 2 %, het plafond dat de Europese Centrale Bank (ECB) zich heeft gesteld. Die verwachtte in 2011 een inflatie van 1,7 %. Bijgevolg zou het geldbeleid van de Centrale Bank nog heel inschikkelijk moeten blijven. Het is vooral waarschijnlijk dat de ECB haar leidende rentevoet niet zal beginnen optrekken vóór de tweede helft van 2011.

Zoals in tal van lidstaten is het herstel van de economische activiteit in België nog broos. De resultaten betreffende het tweede kwartaal 2010 tonen aan dat het herstel minder sterk is dan het gemiddelde van de eurozone. Het Belgische bbp vertoonde een groeipercentage van 0,9 % in vergelijking met het eerste kwartaal 2010 (grafiek 2). Men dient op te merken dat het echter om een verbetering gaat in vergelijking met het vorige kwartaal toen de groei nul was. Bovendien zet de groei van het bbp op jaarbasis zijn stijging voort met een groeipercentage van 2,4 %, na een hausse met 1,6 % tijdens het eerste kwartaal 2010.

TABEL 2 : Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen in België en in de eurozone

	België		Eurozone	
	Index (2005 = 100)	Jaarlijkse groeivoet (%)	Index (2005 = 100)	Jaarlijkse groeivoet (%)
JAN - 2009	108,34	0,00	108,08	0,99
FEV - 2009	108,87	0,14	108,43	0,91
MRT - 2009	109,07	0,91	109,41	1,44
APR - 2010	109,30	0,91	109,90	1,52
MEI - 2010	109,66	1,32	110,05	1,62
JUN - 2010	109,68	1,53	110,06	1,42
JUL - 2010	109,80	1,70	109,68	1,74
AUG - 2010	109,88	1,46	n.d.	n.d.
SEPT - 2010 (e)	110,12	1,95	n.d.	n.d.
OKT - 2010 (e)	110,27	2,04	n.d.	n.d.
NOV - 2010 (e)	110,33	1,83	n.d.	n.d.
DEC - 2010 (e)	110,61	1,93	n.d.	n.d.

(e) Schattingen

Bron: FPB, Eurostat en eigen berekeningen

De tabel 3 en de grafiek 3 ontbinden het bbp volgens de uitgavenbenadering in de eindconsumptie van de gezinnen en van de overheidsinstellingen, de investeringen, de export en de import. Daarin kan men vaststellen dat de groei van het bbp in tegenstelling met het vorige kwartaal kon profiteren van een hernieuwd dynamisme van het handelsverkeer. Aangezien de export meer is toegenomen dan de import (2,7 % tegenover 1,7 %) was de bijdrage van het externe saldo tot de groei van het bbp positief. Volgens de Nationale Bank van België werd deze kwartaal-evolutie waarschijnlijk geschraagd door het sterke herstel dat kon worden waargenomen in Duitsland, een van de belangrijkste handelspartners van België. De binnenlandse vraag van haar kant steeg met 0,4 %. Zij werd ondersteund door de bedrijfsinvesteringen, die voor het eerst sinds meerdere kwartalen aanzienlijk waren met een groeipercentage van 1,5 % (na een daling met 0,9 % het trimester voordien). De investeringen in woningen daarentegen wegen nog altijd negatief op de evolutie van het bbp. De gezinnen daarentegen hebben niet bijgedragen tot de groei, aangezien hun uitgaven voor privéconsumptie vrijwel stabiel bleven (0,1 % na een groei met 0,3 % tijdens het eerste kwartaal). De consumptie-uitgaven van de openbare besturen van hun kant stegen met 0,3 %.

TABEL 3 : Kerncijfers voor België

	2009	2010			2011	2012
	IV	I	II	Totaal		
Groeipercentage van het bbp in volume	-2,7			1,4	1,7	2,3
<i>in vergelijking met het vorige kwartaal</i>	-	0,0	0,9	-	-	-
<i>in vergelijking met hetzelfde kwartaal het vorige jaar</i>	-	1,6	2,4	-	-	-
Groeipercentage van de componenten van het bbp in volume*						
<i>Uitgaven qua eindconsumptie van de particulieren</i>	-0,2	0,3	0,1	0,8	1,2	1,8
<i>Uitgaven qua eindconsumptie van de overheid</i>	0,4	0,4	0,3	1,5	1,2	2,2
<i>Brutokapitaalvorming</i>	-4,9	-1,6	1,2	-1,4	3,0	3,1
<i>Uitvoer van goederen en diensten</i>	-11,4	0,9	2,7	4,7	3,7	4,6
<i>Invoer van goederen en diensten</i>	-10,9	1,6	1,7	3,8	3,6	4,5
Arbeidsmarkt						
<i>Tewerkstellingspercentage (Hermes gegevens)</i>	63,5	-		62,7	62,5	62,9
<i>Driemaandelijke tewerkstellingspercentage (EAK gegevens)</i>	-	61,9	n.d.	-		
<i>Werkloosheidspercentage (gestandaardiseerde definitie Eurostat)</i>	7,9	8,4	8,7	8,8	9,0	n.d.

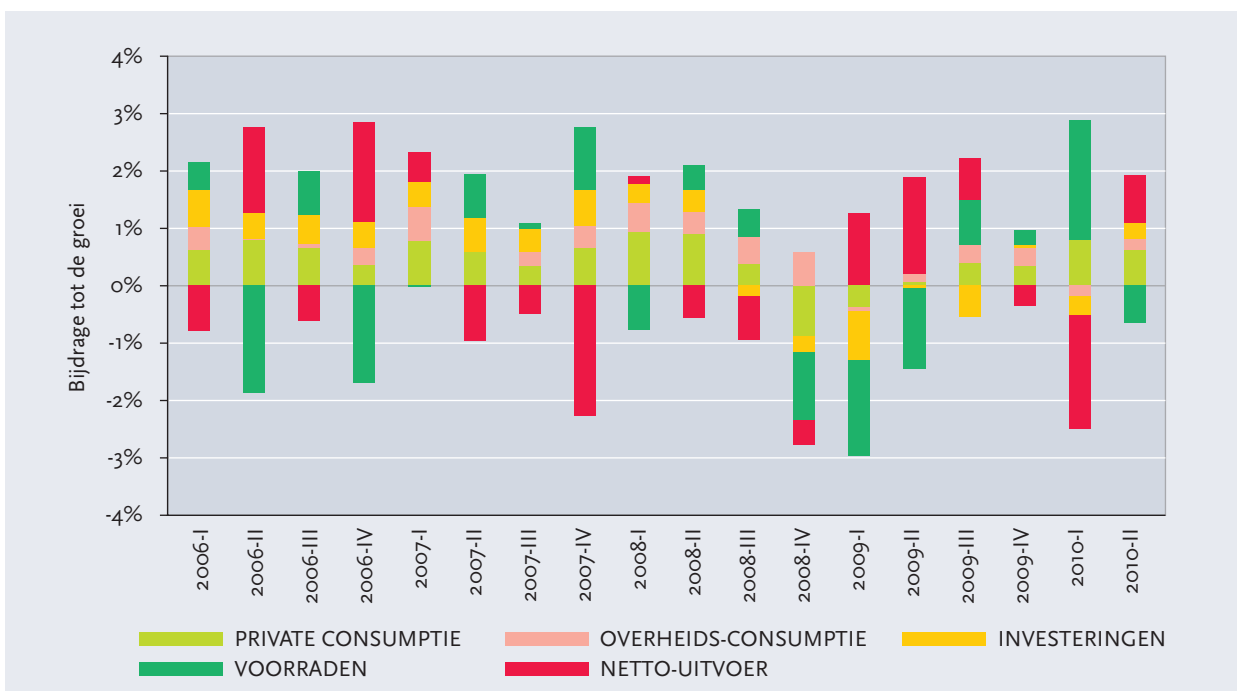
De kwartaalcijfers betreffende het bbp en de componenten ervan zijn afkomstig van de gegevenssite van de NBB, Belgostat Online.

De jaarcijfers zijn prognoses die uitgaan van het federale Planbureau, "Economische prognoses 2010-2011", Februari 2010.

* In vergelijking met hetzelfde kwartaal het vorige jaar voor de kwartaalcijfers

Bron: NBB, FPB, ADSEI

GRAFIEK 3 : Kwartaalevoluties van de componenten van het bbp, optiek uitgaven, België, 2006-2010

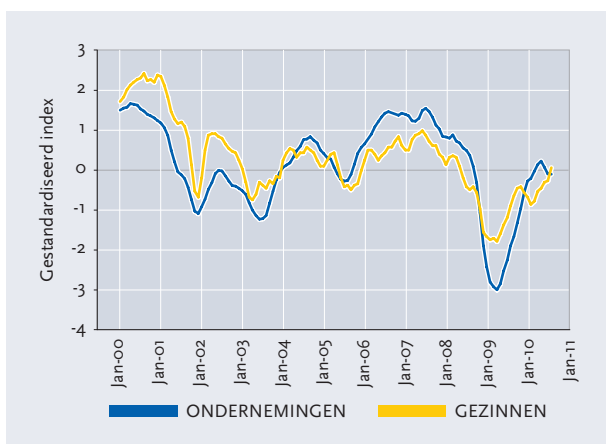

Bron: NBB en eigen berekeningen

Zoals in de rest van de eurozone heeft de dienstenactiviteit in België het enorm moeilijk om haar tweede adem te vinden. De groei van de toegevoegde waarde in deze sector bedroeg 0,5 %, tegenover 0,1 % tijdens het eerste kwartaal 2010. De industrie van haar kant handhaaft het hoge tempo van de vorige kwartalen (1,1 % na 1,2 % in het eerste kwartaal). Na een moeilijk jaarbegin wegens de slechte weersomstandigheden waarmee de sector kreeg af te rekenen, steeg de toegevoegde waarde bij de bouw tijdens het tweede kwartaal van het jaar met 4,4 % in vergelijking met het vorige kwartaal.

Gelet op de jongste cijfers betreffende de vertrouwensindicatoren (grafiek 4) zou het herstel de komende kwartalen moeten aanhouden tegen een waarschijnlijk weinig constant tempo. Men dient op te merken dat het gezinsvertrouwen zich verder herstelt, waarbij de indicator sinds een maand boven zijn langetermijngemiddelde ligt, een niveau dat hij sinds meer dan twee jaar niet meer had bereikt. De consumenten toonden meer vertrouwen te hebben in de algemene economische vooruitzichten, maar ook in hun eigen financiële situatie en in hun spaarcapaciteit. Bovendien toonden zij zich minder bevreesd dan de maanden voordien voor een eventuele toename van de werkloosheid. Na zich vanaf het tweede kwartaal van 2009 geleidelijk te hebben hersteld, is het ondernemersvertrouwen daarentegen in juni sterk gedaald. Zelfs al zijn de cijfers van de maanden juli en augustus lichtjes beter, dan nog volstaat dat niet om onze indicator die als een mobiel gemiddelde wordt weergegeven, opnieuw te doen stijgen. Het zakenklimaat verslechterde vooral in de industrie, de diensten aan de ondernemingen en de handel.

GRAFIEK 4 : Conjunctuurenquêtes bij de ondernemingen en de consumenten, België, 2000-2010 (antwoordsaldo, gestandaardiseerde score)

Bron: NBB en eigen berekeningen

De groeivoorzichten voor 2010 en 2011 werden sinds de publicatie van de Barometer van juli 2010 nog niet herzien. In 2010 zal België waarschijnlijk opnieuw aanknopen met een positieve groei, na een inkrimping met 3 % in 2009 (tabel 3). Hij zou van de orde van 1,4 % moeten zijn en zou in hoofdzaak worden geschraagd door een stijging van de export (4,7 % in 2010, 3,7 % in 2011). De wijziging in de voorraden zou eveneens een positieve inbreng hebben in de economische groei (0,2 procentpunt), na de enorme voorraadvermindering van vorige jaar. Het beschikbare inkomen, dat verzwakt is door het hoge banenverlies, zal in 2010 afnemen. Als rechtstreeks gevolg daarvan zal men maar een heel geringe groei van de privéconsumptie waarnemen, wat leidt tot een lichte daling van het spaarpercentage. De totale investering zou nog altijd teruglopen (-1,4 %), hoewel in mindere mate dan in 2009 wegens de bestaande ruime productie-overcapaciteit. In 2011 zou de daling van de investeringen moeten stoppen en de privéconsumptie zou een groeipercentage van 1,2 % moeten halen. De combinatie van al deze componenten zou de groei op 1,7 % moeten brengen (Federaal Planbureau, 2010). Gelet op de vooruitzichten op internationaal vlak mag men zich echter verwachten aan een neerwaartse herziening van dit voor 2011 geraamd groeipercentage.

Nadat België in 2009 een negatieve inflatie had gekend (-0,05 %), heeft het sinds het einde van datzelfde jaar weer aangeknoopt met een stijging van de prijzen. Die stijging is blijven toenemen tussen maart en augustus, toen zij 1,48 % bereikte (tabel 2). In totaal zou de inflatie volgens de jongste ramingen van het Planbureau gemiddeld 2,1 % moeten bedragen in 2010 en 2,0 % in 2011, d.i. een lichte stijging in vergelijking met de ramingen die werden gemaakt bij de publicatie van de vorige Barometer.

2. Conjunctuur in Brussel

2.1. Economische activiteit

• De jongste gegevens van de regionale rekeningen

De gedetailleerde gegevens betreffende de regionale rekeningen staan niet toe de evolutie te bestuderen van de economische activiteit in Brussel na 2008. De analyse ervan toont aan dat dat jaar het Brusselse Gewest een vertraging kende van zijn economische activiteit met een groei van 1,7 % van het bbp in volume, onder invloed van de uitbreiding van de economische en financiële wereldcrisis. Deze verzwakking was minder uitgesproken dan op nationaal vlak, waar de opgetekende hausse maar 1,0 % bedroeg. Dat verschil wordt hoofdzakelijk verklaard door een eenmalige aanpassing verbonden aan het Audi-dossier, dat het Gewest voor dat jaar een groei-bonus bood². Zodra met dit feit rekening wordt gehouden, komt het Brusselse groeipercentage in de buurt van dat van het Rijk.

Een analyse per tak toont echter aan dat deze groeipercentages het resultaat zijn van verschillende sectorale evoluties. Men kan erop wijzen dat de sterke blootstelling van Brussel aan de financiële sector in 2008 het globale economische dynamisme van het Gewest naar beneden haalde, hoewel de daling die voor de toegevoegde waarde werd opgetekend, procentueel ruimschoots groter was dan op nationaal vlak. Een ander opvallend punt, de zeer gunstige evolutie van de tak “vastgoed, verhuur en andere diensten aan de onderne-

mingen”, de eerste qua volume zowel in het Brusselse Gewest als in het Rijk. De groei van deze tak in Brussel bleek duidelijk groter dan de groei die in het Rijk werd waargenomen in 2008. Daarentegen was de groei in de tak “vervoer en communicatie” in het Gewest vanaf 2008 negatief, terwijl hij dat jaar op nationaal vlak positief was. Tot slot heeft het grotere belang van deze administratieve takken als schokdemper gefungeerd, aangezien die minder conjunctuurgevoelig zijn terwijl in de rest van het Rijk de agrarische toegevoegde waarde daalde, een effect dat zich in Brussel natuurlijk niet voordeed.

Voor 2009 verwacht men in Brussel een duidelijke recessie. Die zou echter beter moeten blijven dan in de rest van het Rijk. Volgens de jongste extrapolaties van HERMREG zou de daling van het gewestelijk bbp in de buurt moeten komen van 2,5 %, d.i. een minder grote daling dan de -3 % die op nationaal vlak wordt vastgesteld. Na die datum zullen de verzachtende effecten die voortvloeien uit de Brusselse sectorale samenstelling, echter waarschijnlijk een omgekeerde uitwerking hebben en voor de komende jaren een enigszins minder uitgesproken herstel dan elders in het Rijk impliceren, zoals blijkt uit het dossier van deze publicatie betreffende de jongste extrapolaties van HERMREG.

• Recente analyse van de conjunctuur via de productiebenadering

In tegenstelling tot het Rijk bestaat er nog geen raming van de kwartaal-evolutie van het bbp op gewestelijk vlak. Bijgevolg moet een beroep worden gedaan op alternatieve indicatoren die het mogelijk maken zich een idee te vormen van de recente conjunctuurevolutie van de Brusselse economische activiteit. Dit hoofdstuk wil die bekijken volgens de productiebenadering van het bbp, die de evoluties ervan ontbindt per activiteitstak. Daartoe baseert de analyse zich op de gegevens betreffende de omzet per tak volgens de btw-bron en op de resultaten van de conjunctuurenquêtes van de NBB, die beide maandelijks en snel beschikbaar zijn.

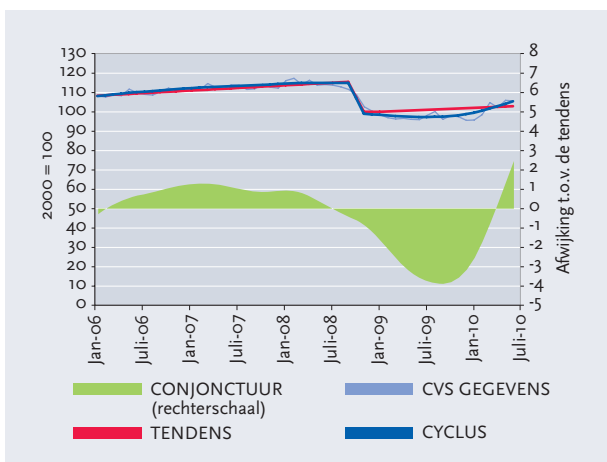
De vorige Barometers hebben aangetoond dat de economische en financiële wereldcrisis een blijvende schok heeft veroorzaakt op de economische activiteit in tal van Brusselse takken. Er moest dus een nieuwe trendmatige raming worden bepaald op basis van een beperkt aantal waarnemingen, wat de relatieve zwakte van die raming impliceerde. De beschikbare cijfers betreffende de drie extra maanden bevestigen globaal de nieuwe geraamde tendensen. De nieuwe waarnemingsperiode blijft echter kort. De huidige ramingen van de economische cyclus zijn dus nog relatief zwak en moeten omzichtig worden geïnterpreteerd. Na verloop van tijd zal het gemakkelijker zijn te bepalen wat onder de tendenssprong valt en wat van conjuncturele orde blijkt te zijn.

² De herstructurering van de Audifabriek in Vorst heeft sterk gewogen op de toegevoegde waarde van de sector in 2007. De normalisering van de situatie heeft zo een piek veroorzaakt in de groei voor deze sector in 2008.

Industrie

Na een duidelijke structurele schok eind 2008 en een moeizaam herstel in 2009 werden de industriële takken begin 2010 gekenmerkt door een opmerkelijke groei van hun activiteit op nationaal vlak. Gelet op de nieuwe gegevens waarover wij met betrekking tot de productie-index (grafiek 5) beschikken, lijkt deze evolutie zich door te zetten tijdens het tweede kwartaal van het jaar. Men ziet trouwens een bevestiging van de terugkeer naar een positieve conjunctuurcyclus ten opzichte van de nieuwe geraamde tendens.

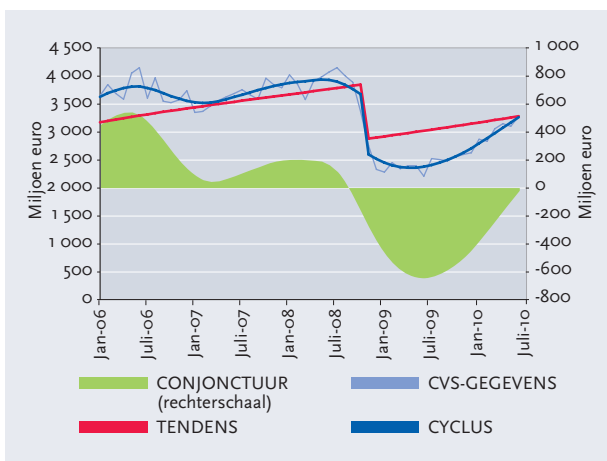
GRAFIEK 5 : Conjuncturele evolutie van de nationale productie-index, industrie (2000=100)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

Deze verbetering is eveneens duidelijk zichtbaar in het Gewest waar de omzet (grafiek 6) tijdens het tweede kwartaal een niet te verwaarlozen groei behoudt. Het herstel van de industriële activiteit lijkt dus te worden bevestigd, waarbij de conjunctuurcyclus van de omzet van de industrie zich nu boven de tendens situeert.

GRAFIEK 6 : Conjuncturele evolutie van de omzet, Industrie, BHG (miljoen euro)

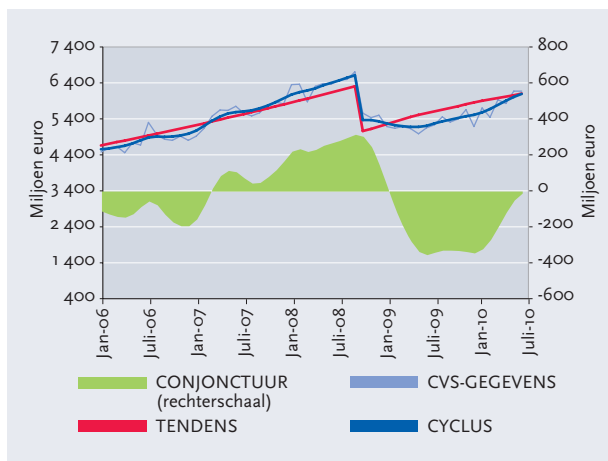
Bron: ADSEI en eigen berekeningen

Handel

Deze tak wordt gekenmerkt door uitgesproken verschillen tussen groothandel en kleinhandel, zowel qua niveau als qua evolutie. Bijgevolg hebben wij beslist de evolutie van de omzet ervan afzonderlijk weer te geven.

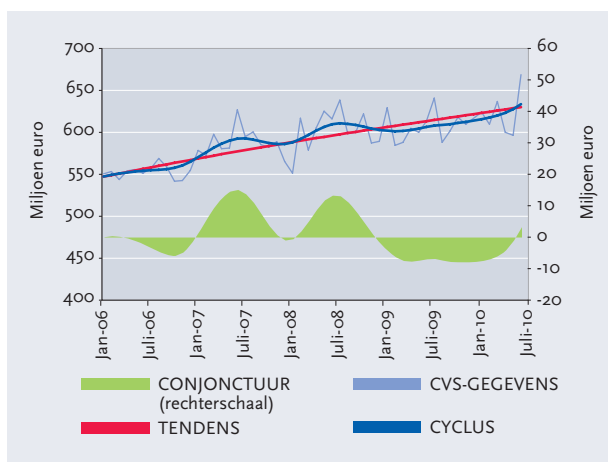
De bij de vorige publicatie waargenomen tendensen gelden nog altijd. Hoewel bij de groothandelsactiviteiten de tendenssprong nu in ruime mate wordt bevestigd, stelt men in de tak nog altijd geen enkele opleving vast. Aangezien de recente gegevens de nieuw berekende tendens verlengen (grafiek 7) lijkt de situatie zich dus te hebben gestabiliseerd. Men zal eveneens noteren dat volgens de conjunctuurenquêtes de voorraden van deze tak lichtjes afnemen.

GRAFIEK 7 : Conjuncturele evolutie van de omzet, groothandel, BHG (miljoen euro)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

GRAFIEK 8 : Conjuncturele evolutie van de omzet, kleinhandel, BHG (miljoen euro)

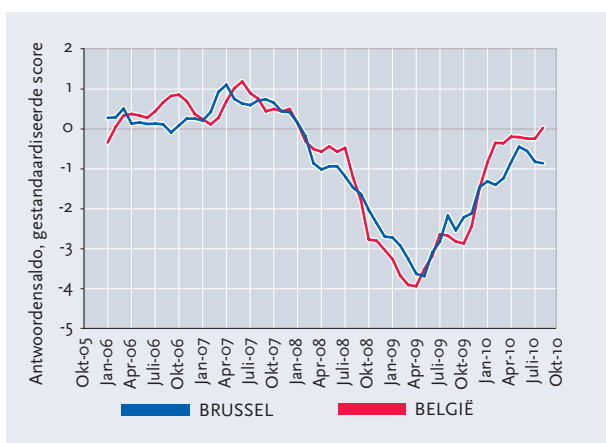
Bron: ADSEI en eigen berekeningen

De kleinhandel is zoals steeds minder onderhevig aan de conjunctuurschommelingen, aangezien de evoluties van het peil van de eindprivéconsumptie uit hun aard minder sterk zijn in vergelijking met de economische acti-

viteit in het algemeen. Na een duidelijk negatieve conjunctuurfase in 2009 was de eerste helft van 2010 in de tak eerder stabiel (grafiek 8).

Gelet op de resultaten van de enquêtes bij de spelers van de tak (grafiek 9) zal de kleinhandel de komende maanden er waarschijnlijk niet dynamischer op worden. De handelaars van de tak voorzien immers een lichte daling van de vraag op drie maanden.

GRAFIEK 9 : Vooruitzichten inzake de vraag op drie maanden in de handel, enquêteresultaten (antwoordsaldo, gestandaardiseerde score)

Bron: NBB en eigen berekeningen

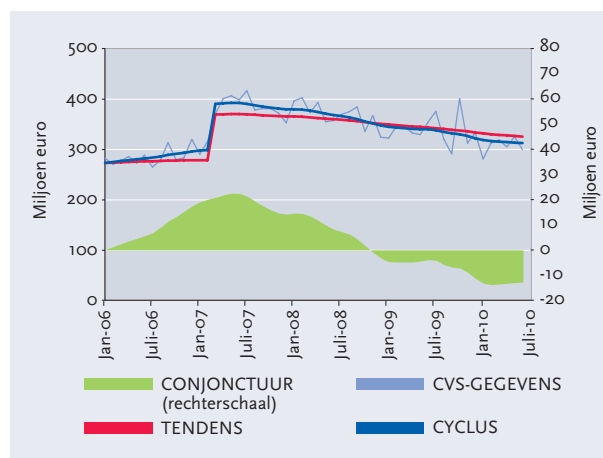
Bouw

Wij hebben eerder gezien dat de bouw het tijdens het tweede kwartaal 2010 op nationaal vlak weer beter deed. De toegevoegde waarde van de sector vertoonde immers een duidelijke opleving na een moeilijk jaarbegin wegens de slechte weersomstandigheden.

In Brussel is een dergelijke verbetering nog altijd niet zichtbaar, aangezien de sector er niet in slaagde voordeel te halen uit de gunstige weersomstandigheden sinds de lente. De jongste cijfers die met betrekking tot de omzet van de sector in het Gewest beschikbaar zijn (grafiek 10), blijven integendeel de hypothese bevestigen van een negatieve tendens voor de bouwactiviteit in Brussel, die er nu al sinds meer dan twee jaar heerst. In termen van economische cyclus worden de zaken er evenmin beter op, aangezien die cyclus nog altijd negatief is.

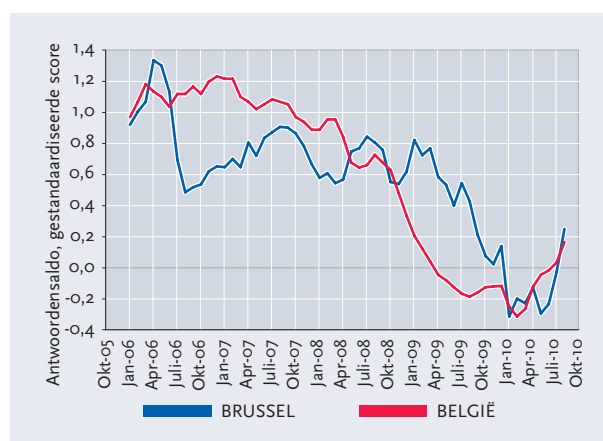
Gelet op de jongste resultaten van de conjunctuurenquêtes mag men op dat vlak de komende maanden echter hopen op een verbetering. De enquêtes naar het volume van de orderboekjes lijken aan te tonen dat zij nu al sinds twee maanden weer gevuld raken, volgens de antwoorden op de enquêtes, (grafiek 11). De ondernemingshoofden tonen zich dienaangaande een beetje optimistischer dan de vorige maanden.

GRAFIEK 10³ : Conjuncturele evolutie van de omzet, bouw, BHG (miljoen euro)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

GRAFIEK 11 : Evaluatie van de orderboekjes in de bouw, enquêteresultaten (antwoordsaldo, gestandaardiseerde score)

Bron: NBB en eigen berekeningen

Niet-financiële commerciële diensten

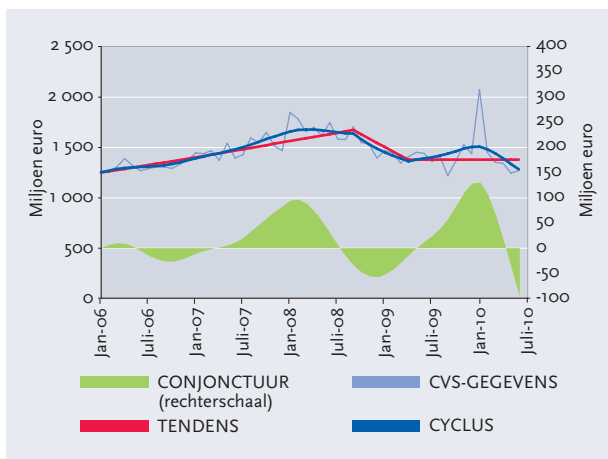
Zowel in de Verenigde Staten als in Japan of de eurozone heeft de dienstenactiviteit het enorm moeilijk om zich te herstellen van de economische en financiële crisis en jammer genoeg maakt België op deze vaststelling geen uitzondering. In het vorige hoofdstuk hebben wij immers in het tweede kwartaal 2010 een stagnatie gezien van de toegevoegde waarde van de sector.

Wegens de overspecialisatie van Brussel in deze sector is het niet verbazingwekkend dat de indicatoren die werden geselecteerd om de recente evolutie van de dienstactiviteit weer te geven, eveneens neerwaarts gericht blijven. Deze indrukken worden in elk geval bevestigd door de omzetgegevens van twee van de belangrijkste takken van diensten aan de ondernemingen in het

³ CVS-gegevens = Gegevens gecorrigeerd met de seizoensschommelingen

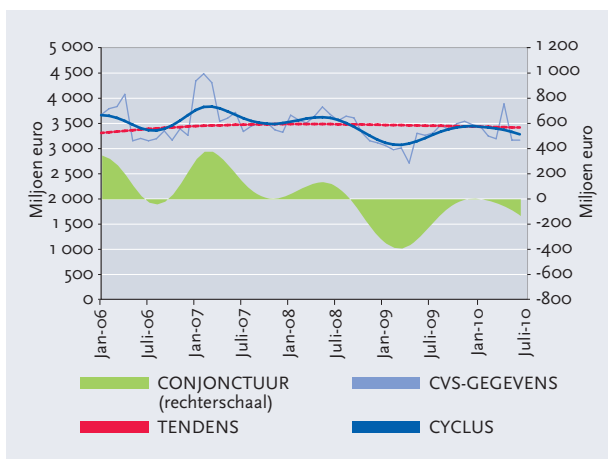
Brusselse Gewest, namelijk “vervoer en communicatie” (grafiek 12) en “vastgoed, verhuring en andere diensten aan de ondernemingen” (grafiek 13). Hoewel de tweede helft van 2009 zich onderscheidde door een stijging in de conjunctuurcyclus, werd deze evolutie begin 2010 omgegooid en die ommekeer werd tijdens het tweede kwartaal voortgezet.

GRAFIEK 12 : Conjuncturele evolutie van de omzet, vervoer en communicatie, BHG, (miljoen euro)

Bron: ADSEI en eigen berekeningen

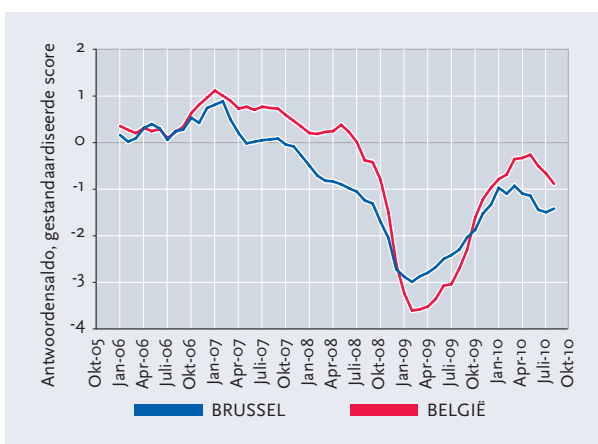
GRAFIEK 13 : Conjuncturele evolutie van de omzet, vastgoed, verhuring en diensten aan de ondernemingen, BHG (miljoen euro)

Nota : In redenen van belangrijke conjuncturele fluctuaties op de laatste jaren, is de tendens voor deze reeks onzeker
Bron: ADSEI en eigen berekeningen

Die vaststelling wordt bevestigd door de informatie die afkomstig is van de gewestelijke conjunctuurenquêtes bij de ondernemingen (grafiek 14). De activiteitsvooruitzichten bij de diensten vanwege de ondernemingshoofden laten weinig plaats voor hoop op een ommekeer van de situatie tijdens de komende maanden. In de hoofdstad zijn er steeds meer ondernemingshoofden die tijdens de komende drie maanden in de dienstensector een inkrimping van de activiteit verwachten.

GRAFIEK 14 : Activiteitsvooruitzichten bij de diensten, enquêteresultaten (antwoordsaldo, gestandaardiseerde score)

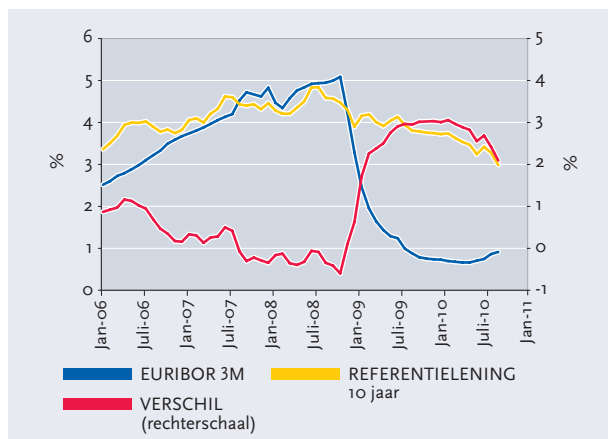
Bron: NBB en eigen berekeningen

Financiële diensten

Wat de financiële diensten betreft, is de situatie in Brussel binnen het Rijk heel specifiek. Niet alleen is de concentratie van dit soort activiteiten er groter, maar zij is ook van een andere aard. De aanwezigheid van centrale of regionale zetels van grote instellingen leidt tot grootbank- en beleggingsactiviteiten waarvan de kenmerken sterk verschillen van de commerciële en kleinhandelsactiviteiten die de overhand hebben in de rest van het land.

Het is moeilijker om deze bedrijfstak kwantitatief te vatten, omdat deze diensten globaal genomen niet onderworpen zijn aan de btw. De activiteiten van deze tak komen in de conjunctuurenquêtes van de NBB evenmin aan bod. Bijgevolg hebben wij onze toevlucht genomen tot alternatieve indicatoren die het mogelijk maken de bemiddelingsmarge, een van de belangrijkste determinanten van de toegevoegde waarde voor deze tak, te benaderen. Deze marge varieert volgens het volume van de uitstaande kredieten en het renteverval tussen leningen op middellange termijn of lange termijn (hier vertegenwoordigd door de rente op de staatsleningen op 10 jaar) en de interbankenfinanciering op korte termijn (Euribor op 3 maanden) (grafiek 15). Op dit vlak stelt men een verlaging vast van het renteverval als gevolg van een verlaging van de langetermijnrenten. De voorbije maanden werden immers gekenmerkt door tal van onzekerheden met betrekking tot het duurzame herstel van de economische wereldactiviteit, waardoor de beleggers ertoe werden aangezet zich te richten naar meer “zekere” activa, zoals bijvoorbeeld de staatsleningen. Dientengevolge was men getuige van een sterke verlaging van de desbetreffende renten, met name in Duitsland en in de Verenigde Staten. De Belgische staatsobligaties profiteren van hetzelfde verschijnsel. De renten op 10 jaar zakten onder de 3 % en dit ondanks de

GRAFIEK 15 : Referentierentevoet voor de bankbemiddelingsmarge

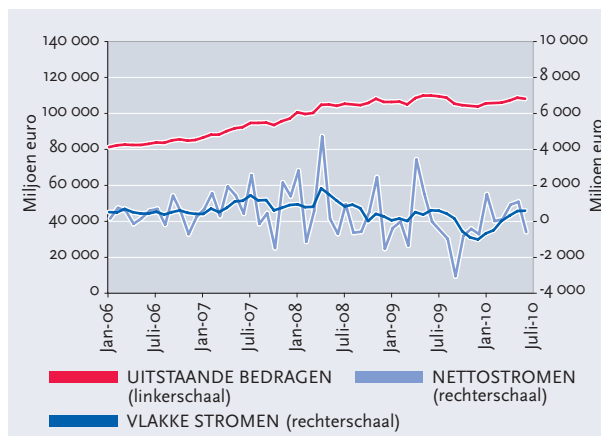

Bron: NBB en eigen berekeningen

onzekerheid die heerst zowel met betrekking tot de soliditeit van de Belgische overheidsfinanciën als inzake de institutionele moeilijkheden waarmee het land momenteel heeft af te rekenen.

Na de sterke terughoudendheid van de banken eind 2009 om kredieten te verstrekken, zijn de uitstaande

GRAFIEK 16 : Uitstaande bedragen en effectieve kredietstromen, België (miljoen euro)

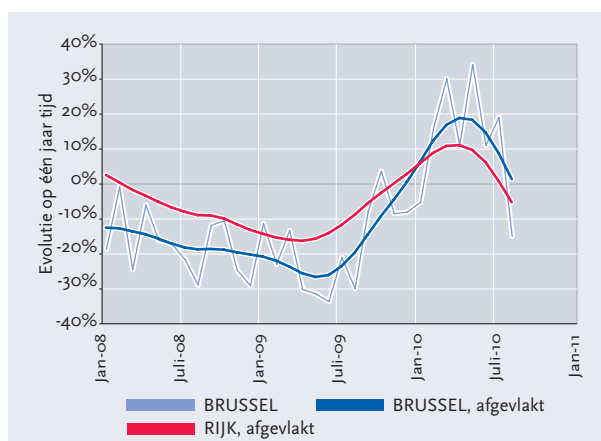
Bron: NBB en eigen berekeningen

kredieten aan de ondernemingen sinds begin 2010 opnieuw langzaam toegenomen. (grafiek 16). Hoewel de situatie zich heel langzaam lijkt te ontspannen, geven wij er toch de voorkeur aan voorzichtig te blijven en de volgende gegevens af te wachten alvorens te besluiten tot een reëel herstel van de activiteit op de kredietmarkt.

• Ondernemingsdemografie

De dynamiek inzake de creatie en de verdwijning van ondernemingen is een goede indicator voor de richting die de economische conjunctuur uitgaat. Grafiek 17 schetst de evolutie van het verschil tussen het aantal oprichtingen en het aantal faillissementen van ondernemingen in Brussel, maar ook op nationaal vlak. Beide niveaus vertonen de voorbije maanden gelijkaardige schommelingen. De evolutie van de nettocreatie (oprichtingen min faillissementen) had sterk te lijden onder de crisis. Het dieptepunt van deze golf lijkt half 2009 te zijn bereikt. Sindsdien verloopt de evolutie op jaarbasis in stijgende lijn en vanaf begin 2010 werd opnieuw aangeknoopt met positieve groeipercentages. Deze zwakke opleving ruimde in de lente plaats voor een daling van de ondernemingsactiviteit. De jongste cijfers waarover wij beschikken (augustus 2010), bevestigen een gebrek aan dynamisme. Het aantal ondernemingscreaties blijft op een erg laag niveau. Het aantal faillissementen lijkt niet te willen afnemen. De indicator van de netto-oprichtingen op nationaal vlak registreerde trouwens een negatief groeipercentage.

GRAFIEK 17 : Jaarlijkse evolutie van het nettoaantal opgerichte ondernemingen (percentage)

Bron: Graydon en eigen berekeningen

2.2. Arbeidsmarkt

• Huidige situatie

Werkgelegenheid

Grafiek 18 schetst de evolutie van het aantal werknemers volgens hun woonplaats. Om gewestelijke vergelijkingen te kunnen maken werd het aantal werknemers van elk Gewest samengevat in een basisindex eerste kwartaal 2006 = 100.

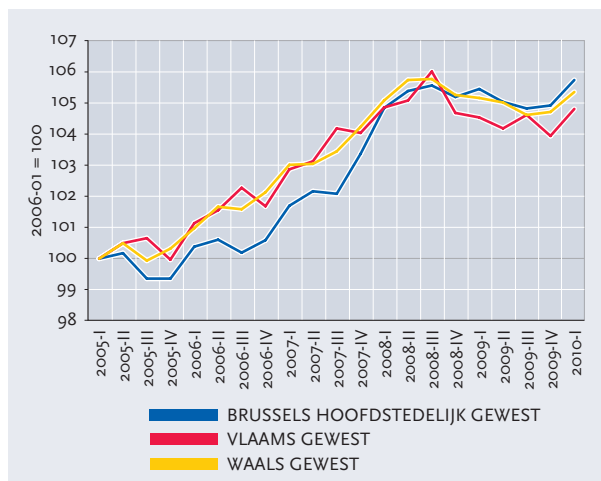
Deze grafische voorstelling onderstreept met name een daling van het aantal personen dat sinds het vierde kwartaal 2008 een bezoldigde betrekking heeft en die in het Waals Gewest en het Vlaams Gewest wonen. Dezelfde beweging wordt waargenomen in Brussel, maar met twee kwartalen vertraging. Men stelt eveneens vast dat de daling van het aantal werknemers er geringer is dan in de andere gewesten. Zoals uiteengezet in de vorige Barometers werd vooral de industriële sector getroffen door de economische crisis, zowel in termen van productie als van banen. Welnu, het Waalse en het Vlaams Gewest zijn in deze tak meer gespecialiseerd dan het Brusselse Gewest. Tussen het vierde kwartaal 2008 en het vierde kwartaal 2009 zou het aantal werknemers in Brussel met 0,3 % zijn afgenomen, met 0,5 % in het Waals Gewest en met 0,7 % in het Vlaams Gewest.

De daling van het aantal werknemers is in het Waals Gewest en in Brussel gestopt tijdens het derde kwartaal 2009. In het eerste kwartaal 2010 kende het overigens een niet te verwaarlozen stijging in de drie gewesten. Het aantal werknemers dat in het Vlaams Gewest en in het Brussels Gewest woont, steeg met 0,8 % in vergelijking met vorig kwartaal. Het nam toe met 0,6 % in het Waals Gewest.

Er blijft twijfel bestaan over de voortzetting van deze gunstige evolutie van de werkgelegenheid tijdens de komende kwartalen. Zelfs al heeft de economische activiteit zich hersteld, dan nog blijft zij uiterst broos en waarschijnlijk niet dynamisch genoeg om voldoende banen te genereren. Volgens de jongste ramingen van HERMREG is het waarschijnlijk dat men nog getuige zal zijn van banenverlies in Brussel, maar ook in heel België (vgl. hoofdstuk 3).

Een andere manier om de huidige evoluties op de arbeidsmarkt te begrijpen, bestaat erin de schommelingen te bestuderen in het aantal uren uitzendarbeid dat in Brussel en op nationaal vlak wordt gepresteerd. Zoals vermeld in de vorige uitgaven is deze indicator des te interessanter omdat hij uitermate conjunctuurgevoelig is. Hij heeft eveneens een vooruitlopend karakter in vergelijking met de andere statistieken van de arbeidsmarkt.

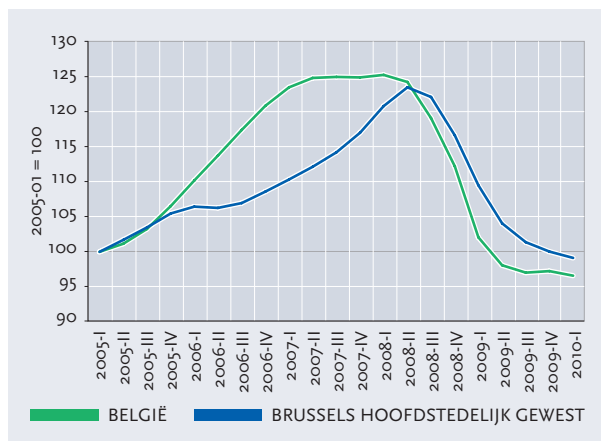
GRAFIEK 18 : Gewestelijke evoluties van het aantal werknemers, 2005-2010

Bron: RSZ en eigen berekeningen

Op basis van grafiek 19 kan men waarnemen dat de sector van de uitzendarbeid op nationaal vlak met volle kracht door de economische en financiële crisis werd getroffen tussen de tweede helft van 2008 en het einde van 2009. Na anderhalf jaar van onafgebroken daling heeft het aantal gepresteerde uren zich gestabiliseerd, zij het met een licht neerwaarts accent. De activiteit van de uitzendactiviteit in Brussel begon af te nemen met een kwartaal vertraging in vergelijking met België in zijn geheel. Tot dusver daalde zij in vrij vergelijkbare mate, met 23 % tegenover 24 % op nationaal vlak. De huidige tendens van de indicator vertoont echter nog geen teken van stabilisatie. Het lijkt erop dat de ondernemingen minder een beroep blijven doen op de uitzendarbeid.

GRAFIEK 19 : Evolutie van het aantal gepresteerde uren in de uitzending sector

Bron: Federgon en eigen berekeningen

Tijdens het eerste kwartaal 2010 verslechterde de uitzendarbeidactiviteit in Brussel met $-0,9\%$ in vergelijking met het vierde kwartaal. Die daling wordt hoofdzakelijk verklaard door een vermindering van het aantal uitzenduren in het segment van de arbeiders ($-3,6\%$), terwijl het segment van de bedienden een status-quo vertoont.

Gelet op het vooruitlopende karakter van de indicator op nationaal vlak kan men voor de komende maanden echter een stabilisatie verwachten.

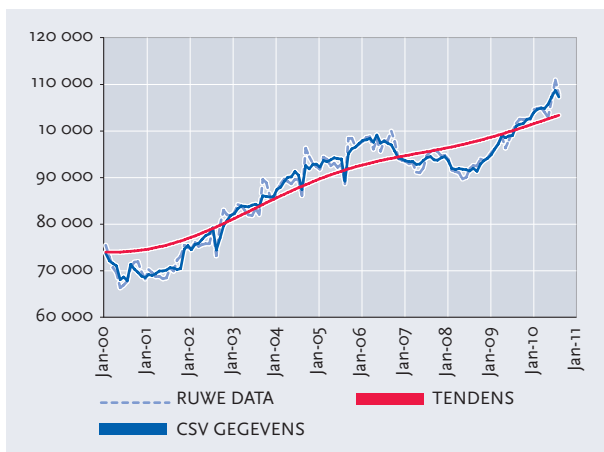
Werkloosheid

De economische en financiële crisis leidde ertoe dat het aantal personen zonder baan op de Brusselse arbeidsmarkt aanzienlijk steeg. Tussen het dieptepunt dat in mei 2008 werd bereikt met 89 563 niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) en de maand juli 2010 toen de drempel van 110 000 NWWZ werd overschreden, is het aantal werklozen met 24% gestegen.

Voor het eerst sinds het tweede kwartaal 2008 heeft deze toename zich niet doorgezet tijdens het tweede kwartaal 2010. Bovendien maken de jongste gegevens waarover wij beschikken en die betrekking hebben op de maand augustus, eveneens gewag van een daling van het aantal werkzoekenden, dat op dat ogenblik 107 706 bedroeg. Deze daling wordt zelfs na correctie met de seizoensschommelingen bevestigd (grafiek 20). Op basis van grafiek 20 stelt men echter vast dat de tendens van het aantal werklozen nog altijd opwaarts gericht is. Er dient eveneens te worden opgemerkt, dat het aantal werklozen over het algemeen de neiging heeft tijdens het tweede kwartaal van een jaar te verminderen.

Het is heel waarschijnlijk dat deze daling van heel korte duur is en dat de huidige tendens zich voortzet, zelfs sterker wordt. De herfst is in tegenstelling tot de lente structureel weinig gunstig, aangezien de jongeren die de

GRAFIEK 20 : Evolutie van het aantal NWWZ's in Brussel, 2000 - 2010

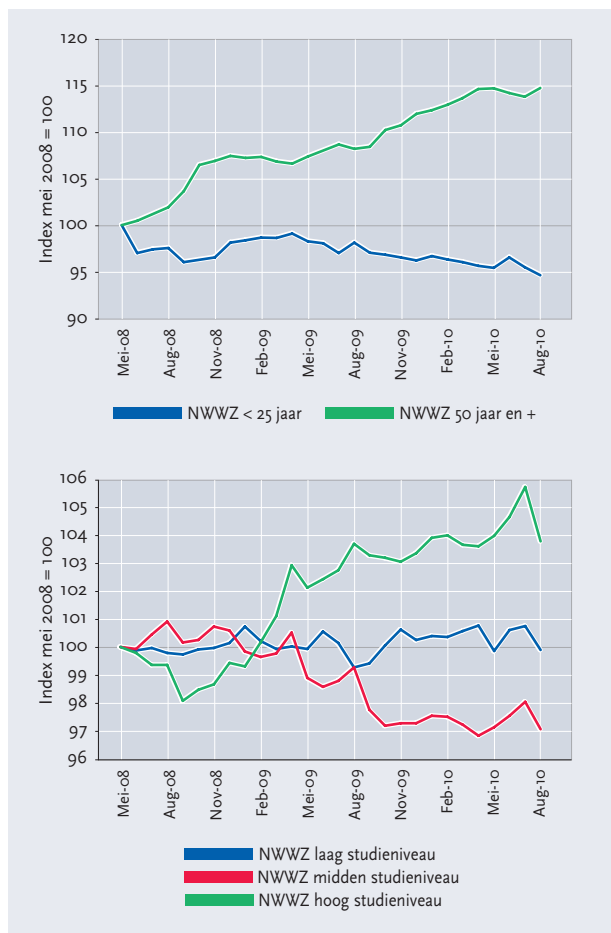

Bron: Actiris en eigen berekeningen

school verlaten zich massaal inschrijven op de lijsten van werkzoekenden van Actiris.

Zoals uiteengezet in de vorige publicaties worden bepaalde categorieën van werkzoekenden meer dan andere getroffen door de inkrimping van de economische activiteit op het Brusselse grondgebied. Grafiek 21 toont de evolutie van het aandeel van de NWWZ per leeftijdscategorie en opleidingsniveau sinds mei 2008, toen de werkloosheidsindex opnieuw begon te stijgen. In vergelijking met de Barometer van juli 2010 kan men een stabilisatie van de situatie vaststellen. De verschillen tussen de diverse categorieën van werklozen worden immers niet langer groter. Men neemt immers geen toename meer waar van het aandeel van de werklozen ouder dan 50 jaar, terwijl tot dusver bleek dat de ondernemingen de ouderen in grotere getale ontsloegen, omdat deze laatsten voor een grotere kostenverlaging zorgen. Zodra deze categorie werkloos is, heeft zij grote moeilijkheden bij het vinden van een nieuwe baan. Terwijl qua kwalificatie de eersten die door de crisis werden getroffen, de laaggeschoolden waren, beginnen, nu de ontslagen aanhouden, ook de meer geschoolden daardoor steeds meer getroffen te worden.

GRAFIEK 21 : Evolutie van het aandeel van de NWWZ's per leeftijdsklasse en opleidingsniveau, index mei 2008 = 100

Bron: Actiris en eigen berekeningen

• Vooruitzichten

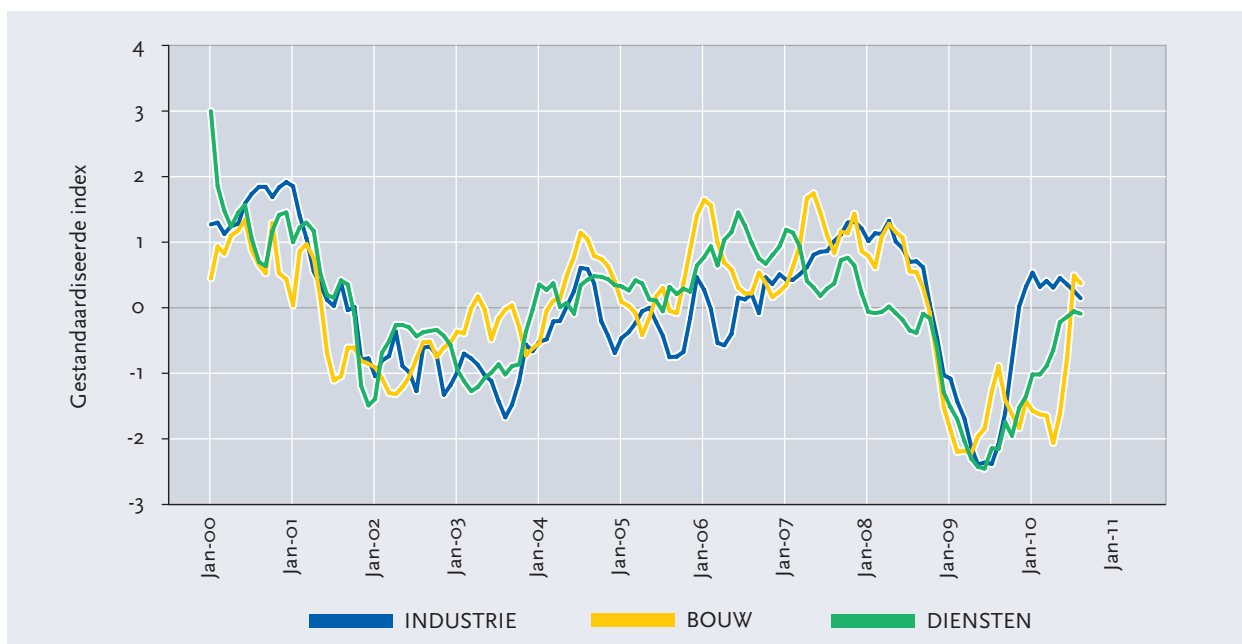
Werkgelegenheid

De conjunctuurenquêtes van de NBB bevatten specifieke vragen met betrekking tot de werkgelegenheidsprognoses in de sectoren van de industrie, de bouw en de zakelijke dienstverlening voor de komende drie maanden. De resultaten worden weergegeven in grafiek 22.

Het moreel van de ondernemingshoofden van de drie sectoren bereikte half 2009 zijn dieptepunt. Nadien tekende zich tijdens de tweede helft van 2009 een duidelijke ommekeer af in de evolutie van de drie indicatoren. In 2010 zijn de resultaten vlees noch vis. De ondernemers hebben een enigszins verschillende visie op de evoluties inzake werkgelegenheid naargelang de

sector waarin zij actief zijn. Het is bijgevolg moeilijk algemene conclusies te trekken met betrekking tot de toekomstige evoluties inzake werkgelegenheid. In de bouwsector, waar de werkgelegenheidsvooruitzichten tot dusver heel wat somberder waren dan in de twee andere sectoren, vertoont de indicator zopas een duidelijk herstel over de jongste drie beschikbare maanden, waardoor hij boven zijn langetermijngemiddelde uitstijgt. In de industrie die de eerste sector was om zich te herstellen, is de indicator van de werkgelegenheidsvooruitzichten sinds de jongste publicatie van de Barometer gedaald. Tot slot stabiliseert de situatie bij de diensten zich lichtjes onder het langetermijngemiddelde.

GRAFIEK 22 : Vooruitzichten betreffende de werkgelegenheid in de belangrijkste sectoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, voortschrijdende gemiddelden

Bron: NBB en eigen berekeningen

Werkloosheid

Grafiek 23 vergelijkt de evolutie van de vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt⁴, vertraagd met 13 maanden, met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Gewest. De ommekeer van de conjunctuurcomponent van het aantal NWWZ in Brussel die in deze publicatie van de Barometer wordt waargenomen, is op basis van de jongste beschikbare gegevens nog altijd aanwezig. De conjunctuurcomponent is in augustus immers neerwaarts gericht, na meer

dan twee jaar onafgebroken stijging. Zoals eerder uitgelegd hangt deze conjunctuuropleving echter samen met een nog altijd opwaarts gerichte tendens (vgl. grafiek 20).

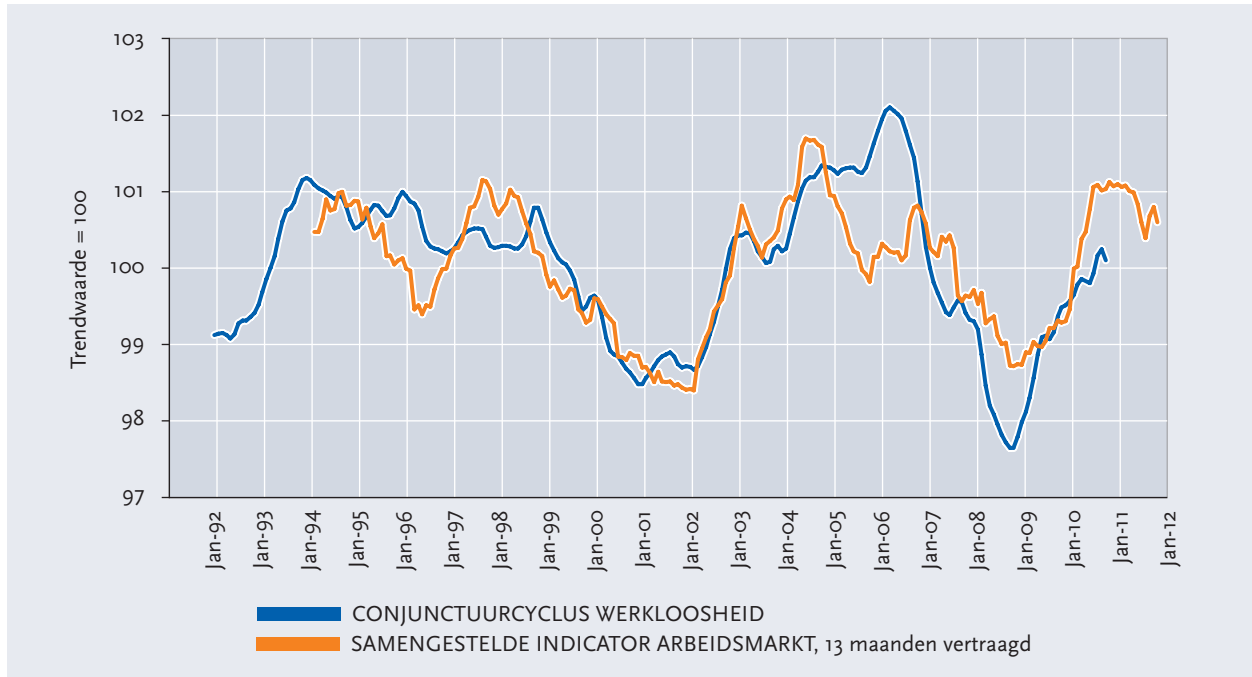
Het aantal werklozen zou deze herfst nog moeten toenemen, aangezien de jongeren die de school verlaten, zich massaal inschrijven op de lijsten voor werkzoekenden van Actiris. De vooruitlopende indicator van de arbeids-

⁴ Zie glossarium

markt vertoont over deze periode overigens een stijging. Vervolgens geeft hij vanaf eind 2010 de conjunctuurdaling van de conjunctuurcomponent van het aantal NWWZ weer, maar zet de beweging in 2011 niet voort. Er is dus weinig kans dat de nu waargenomen conjunctuurverbetering de huidige werkloosheidstendens doet dalen. Dat bevestigt bijgevolg de resultaten van de

macro-economische extrapolaties 2009-2015 van het HERMREG-model die in het volgende hoofdstuk worden voorgesteld. Laatstgenoemde tonen aan dat de toename van het aantal werklozen in 2011 zal aanhouden, zelfs al is het tempo duidelijk heel wat gematigder dan in 2010. Het aantal werkzoekenden zal pas vanaf 2012 verminderen.

GRAFIEK 23 : **Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

Bron: Actiris, NBB en eigen berekeningen

3. Dossier

Nieuwe gewestelijke vooruitzichten 2009-2015

3.1. Inleiding

In samenwerking met het Federaal Planbureau en de twee overige gewestelijke studie-instellingen (het Institut Wallon de l'Évaluation, de la Prospective et de la Statistique - IWEPS en de Studiedienst van de Vlaamse Regering - SVR), werd het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) sinds vijf jaar aan de invoering van het gewestelijk macro-economisch extrapolatiemodel, HERMREG genaamd. Dit dossier stelt een samenvatting van de resultaten voor die werden verkregen bij de nieuwe extrapolatie die in 2010 werd verricht. Voor deze extrapolatie werden aan het model aanzienlijke verbeteringen aangebracht en toevoegingen gedaan. In het bijzonder werden bij deze oefening voor het eerst gedetailleerde extrapolaties van de inkomensrekeningen van de gezinnen opgenomen. De geïnteresseerde lezer kan de volledige analyse alsook de gedetailleerde resultaten vinden op de site van het BISA (www.statbru.irisnet.be: Publicaties / Analysedossiers).

Het HERMREG-model is een macro-econometrisch model van het top-downtype: het is gebaseerd op het

ationale macro-economische extrapolatiemodel HERMES dat door het Federaal Planbureau is ontwikkeld. HERMREG verdeelt de nationale resultaten tussen de drie Belgische gewesten op basis van een modelvorming van de interregionale dynamieken die in het verleden werden waargenomen. Het model is aangepast aan de regionale rekeningen die door de Nationale Bank van België wordt gepubliceerd. De jongste gegevens die voor de gewestelijke rekeningen beschikbaar zijn, hebben betrekking op het jaar 2008. Bijgevolg maakt het HERMREG-model momenteel een raming van de rekeningen voor het jaar 2009, alsook een extrapolatie voor de jaren 2010 tot 2015⁵.

Deze extrapolaties zijn gebaseerd op de nationale extrapolatie van mei 2010⁶. In deze nationale extrapolatie wordt rekening gehouden met de economische omstandigheden, de internationale vooruitzichten en het geheel van de federale en gewestelijke politieke acties die tot dusver bekend zijn.

3.2. Macro-economische en sectorale evoluties

Na de context van de nationale extrapolatie te hebben gesitueerd, worden hierna de belangrijkste resultaten voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest uiteengezet,

waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen de extrapolaties betreffende de huidige crisis (2009-2011) en de extrapolaties op middellange termijn (2012-2015)⁷.

• Nationale context

De nationale extrapolatie is gebaseerd op een scenario om geleidelijk uit de crisis te geraken, zonder inhaaleffect op de activiteit. Op die manier registreerde de Belgische economie in 2010 en 2011 een matige groei

van het bbp (respectievelijk 1,4 % en (1,7 %) (tabel 4). Op middellange termijn zou de economische groei in de buurt komen van de historische tendens (gemiddeld 2,3 % per jaar tijdens de periode 2012-2015).

⁵ Voor het gedeelte "Inkomstenrekening van de gezinnen" hebben de door de NBB gepubliceerde gewestelijke gegevens van het INR betrekking op de periode 1995-2007. Het eerste extrapolatiejaar voor deze module is dus 2008.

⁶ "Economische vooruitzichten 2010-2015", Collectief, Federaal Planbureau, 2010.

⁷ Sommige commentaren zijn afkomstig van het BISA en verbinden geenszins de andere partners van het project (FPB, IWEPS en SVR). De volledige tekst van het gemeenschappelijke verslag is beschikbaar op de site van het BISA: www.statbru.irisnet.be.

TABEL 4 : Voornaamste resultaten van de nationale projectie

	2008	gemiddelden	
		2009-2011	2012-2015
Groei van het BBP in volume	1,0%	0,0%	2,3%
Index van de consumptieprijzen	4,5%	1,1%	1,7%
Schommeling van de totale werkgelegenheid	1,9%	-0,3%	1,1%
Werkloosheidsvoet definitie FPB ⁽¹⁾	11,7%	13,9%	13,0%
Productiviteit per hoofd, schommeling	-0,4%	0,5%	1,4%
Reële loonkosten per hoofd, schommeling ⁽²⁾	-1,2%	0,5%	1,1%
Financieringscapaciteit of -behoefte van het geheel van de besturen, in % van het BBP ⁽¹⁾	-1,2%	-5,1%	-5,3%
Financieringscapaciteit of -behoefte van de Gemeenschappen en Gewesten, in % van het BBP ⁽¹⁾	-0,1%	-0,4%	0,0%
Schuld van het geheel van de openbare besturen, in % van het BBP ⁽¹⁾	89,8%	100,4%	105,9%

(1) de waarden voor de kolommen "2009-2011" en "2012-2015" zijn deze voor het laatste jaar van de beschouwde periode

(2) loonkosten van de handelsactiviteiten vóór aftrek van de loontoelagen

Bron: HERMES

De daling van de wereldhandel eind 2008 trof het hardst de takken van de fabrieksindustrie, waarvan de toegevoegde waarde in 2009 met 8 % terugliep. Maar ook sommige dienstentakken registreerden een aanzienlijke achteruitgang, in het bijzonder de takken "handel en horeca" (-6,5 %) en "vervoer en communicatie" (-5,4 %). In deze vrijwel veralgemeende malaise registreerde enkel de tak "gezondheid en sociale actie" een aanzienlijke groei (5 %).

Vanaf 2012 zouden de verschillende activiteitstakken zowel qua toegevoegde waarde als inzake werkgelegenheid opnieuw gunstigere prestaties moeten vertonen, die meer in overeenstemming zijn met de gemiddelden die over een lange periode werden waargenomen. De groei van de fabrieksindustrie zou echter achterblijven in vergelijking met de commerciële diensten. Bijgevolg zou de toegevoegde waarde in volume van de fabrieksindustrie in 2015 nog slechts 15,6 % vertegenwoordigen van het totaal van de economie tegenover nog 17,1 % in 2008. Gelet op de omvang van de daling van de toegevoegde

waarde van de commerciële activiteitstakken in 2009 (-0,6 %) lijkt de daling van de werkgelegenheid heel beperkt (-0,6 %). Deze goede weerstand van de werkgelegenheid zou slechts een tijdelijk karakter hebben en in de loop van 2010 wordt een inhaalmanoeuvre van de uurproductiviteit (+2,0 %) en van de arbeidsduur (+0,6 %) verwacht. De werkgelegenheid die weliswaar gesteund wordt door de stijging van de toegevoegde waarde (+1,7 %), zou daaronder zodoende te lijden hebben, met een geprojecteerde daling van 0,9 %. Vanaf 2012 zou de constante vooruitgang van de toegevoegde waarde in de commerciële activiteitstakken (gemiddeld 2,5 % per jaar) zich uiten in een toename van de werkgelegenheid van de orde van 1,2 % per jaar op nationaal vlak.

Een gevolg van de recessie, het overheidstekort in 2009 wordt geraamd op 5,9 % van het bbp. Het vermindert tot 4,7 % van het bbp in 2010 en stijgt vervolgens lichtjes in 2011 en 2012 en stabiliseert zich op 5,2 % van het bbp, ondanks een economische groei die hoger ligt dan de potentiële groei.

• Resultaten voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De eigenheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest komt zowel tot uiting in de grootte van bepaalde evoluties wegens de geringe omvang van de Brusselse

economie, als in termen van chronologie, met name wegens het meer uitgesproken tertiaire karakter van zijn productiestructuur (grafiek 24).

TABEL 5 : Voornaamste macro-economische resultaten: Brussels Hoofdstedelijk Gewest

	Gemiddelden							
	2008	2009	2010	2011	2012-2015	1995-2001	2002-2008	2009-2015
Bruto binnenlands product in volume (1)	1,7	-2,5	1,3	1,4	2	2,5	1,9	1,2
Bruto toegevoegde waarde in volume (1)	2	-2,5	1,4	1,4	2,1	2,5	1,9	1,3
Bruto-investeringen in volume (1)(2)	8,9	-1,8	-0,8	0,5	2,7	4,5	3	1,3
Reële productiviteit per hoofd (marktbedrijfstakingen) (1)	-0,2	-2,7	2,9	1,7	0,9	1,7	1,6	0,8
Reële loonkosten per hoofd (marktbedrijfstakingen) (1) (3)	-2,1	0,6	-0,8	0,2	1,2	0,7	-0,2	0,7
Werkgelegenheid en werkloosheid								
Binnenlandse werkgelegenheid								
Totale binnenlandse werkgelegenheid, in duizendtallen (4)	680,7	678,9	672,4	672,2	704,8	625,6	661,6	684,5
Wijziging in duizendtallen	13,1	-1,8	-6,4	-0,2	8,1	5,6	3,9	3,4
Wijziging in %	2	-0,3	-0,9	0	1,2	0,9	0,6	0,5
Werkgelegenheidsgraad (4)	57,8	57,2	56,2	56,2	57,9	54	56,7	56,9
Werkloosheid								
Werkloosheid, definitie FPB, in duizendtallen (4)	102,6	109,3	119	119,8	112,1	86,9	103	115,7
Werkzoekenden, in duizendtallen (4)	92	99,3	109,4	110,1	100,9	74,2	89,8	105,5
Werkloosheidsraad, concept FPB (4)	20,1	21,1	22,6	22,5	20,2	20,5	21,2	21,5
Werkloosheidsraad, excl. Oudere werklozen (4)	18,4	19,5	21,2	21,1	18,6	18,1	19	20

(1) Groeivoeten in procent.

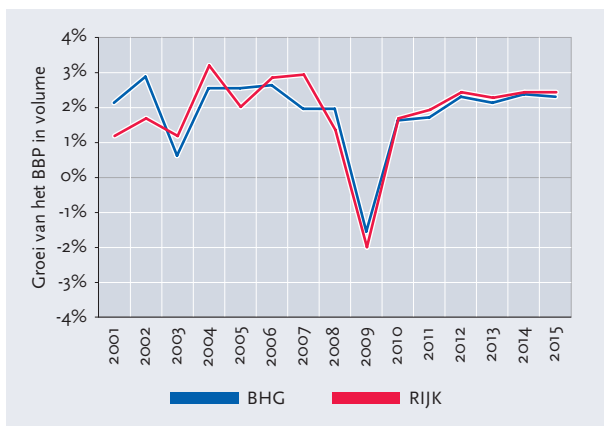
(2) Excl. investeringen in gebouwen.

(3) Loonkosten na aftrek van loonsubsidies.

(4) In de kolom 2012-2015 wordt de waarde op het einde van de periode (2015) weergegeven.

Bron: HERMREG

GRAFIEK 24 : Groei van het BBP in volume

Bron: HERMREG

De evoluties van de financiële sector hebben bijgevolg doorgaans de neiging de economische prestatie van Brussel te beïnvloeden. Welnu, vanaf 2007 en tot in

2009 bleek de bijdrage tot de groei van de activiteit van de tak “krediet en verzekeringen” negatief (-0,1 %). Dit verklaart mede de uitleg van het jaar 2007 dat voor het Gewest al genuanceerd was. De gunstige evolutie van de economische activiteit in 2008 in vergelijking met het Rijk is maar schijn en resulteert hoofdzakelijk uit de positieve weerslag die verbonden is aan het einde van de herstructurering van de vestiging “Audi Vorst” in de tak van de kapitaalgoederen. Zonder die weerslag zou de gewestelijke groei qua volume van de orde van 1,0 % zijn geweest.

De daling van het Brussels bbp van de orde van 2,5 % zou in 2009 minder uitgesproken zijn dan voor België in zijn geheel (-3,0 %), met name wegens het geringe relatieve belang van de industrie in Brussel. In 2010 en 2011 zou de trapsgewijze terugkeer van de groei bij de commerciële diensten een geleidelijk herstel van de Brusselse economie in de hand werken. De groei van het bbp van het Gewest zou zodoende in 2010 stijgen tot 1,3 % en vervolgens tot 1,4 % in 2011.⁸

⁸ De herstructurering van de Audifabriek in Vorst heeft sterk gewogen op de toegevoegde waarde van de sector in 2007. De normalisering van de situatie heeft zo een piek veroorzaakt in de groei voor deze sector in 2008.

De toename van de werkgelegenheid past zich doorgaans met vertraging aan de evolutie van de economische activiteit aan. Dit uitstel zou deze keer moeten worden versterkt door de zogenaamde anticrisismaatregelen, die de ondernemingen toestaan hun personeelsbestand te behouden en tegelijk het werkvolume te verminderen. Op die manier zou de sterke afname van de gewestelijke activiteit zich uiten in een beperkte daling van de werkgelegenheid in 2009 (-0,3 %), maar die in 2010 sterker zou worden (-0,9 %). Over het geheel van beide jaren zou deze evolutie overeenstemmen met een verlies van 8 200 banen. In 2011 zou het werkgelegenheidsniveau in Brussel zich alleen maar stabiliseren (tabel 5).

Nadien zou het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een herstelfase moeten kennen die verband houdt met het verwachte algemene herstel in het Rijk, waardoor de groeipercentages van het gewestelijk bbp niveaus zouden halen, die in de buurt komen van de niveaus die werden waargenomen tijdens de periode die aan de crisis voorafging (gemiddeld 2,0 % over de periode 2012-2015 tegenover 1,9 % tussen 2002 en 2008). Deze trendmatige evoluties zouden met name worden verklaard door het bereiken van een drempel in de afname van de industriële takken en van de tak “handel en horeca”, waarvan de activiteit zich zou stabiliseren of lichtjes toenemen. De geprojecteerde groei zou echter kleiner blijven dan die van de “snelle” jaren 1995-2001, die werden gekenmerkt door een heel snelle uitbreiding van de financiële sectoren en van de informatietechnologieën.

De inhoud qua werkgelegenheid van deze trendmatige groei hangt rechtstreeks af van de op middellange termijn geprojecteerde productiviteitswinsten⁹. Maar hoewel de toegevoegde waarde voor alle takken samen over de periode 2012-2015 gemiddeld met 2,1 % per jaar toenemen, zouden de geprojecteerde productiviteitswinsten in de commerciële activiteitstakken over diezelfde periode maar 0,9 % per jaar bedragen (tegenover 1,3 % in het Rijk). Op middellange termijn zou de inhoud qua werkgelegenheid van de Brusselse groei dus gemiddeld met 1,2 % per jaar toenemen, d.i. een creatie van in totaal 32 600 banen tussen 2012 en 2015.

Deze gegevens illustreren een verschuivingscenario in de evolutie van de economische activiteit in de hoofdstad. Tijdens de jongste twee decennia was de groei van de activiteit in hoofdzaak te danken aan de productiviteitswinsten, aangezien de groei van de werkgelegenheid maar matig was vergeleken met die van de toegevoegde

waarde. Deze verschuiving kan worden gezien in de optiek van een verschuiving van de motor van de gewestelijke economische groei, tot dusver gevormd door activiteiten met een hoge toegevoegde waarde in de tertiaire takken (“krediet en verzekeringen”, “communicatie”) en in de energie, die op middellange termijn geleidelijk zouden worden afgelost door takken die meer handenarbeid vereisen (“gezondheid en sociale actie”, “handel en horeca”, een gedeelte van de “andere diensten aan de ondernemingen”).

Wat tot slot het werkaanbod en de werkloosheidsvooruitzichten op middellange termijn betreft, moet ermee rekening worden gehouden dat de groei van de bevolking en die van de bevolking op actieve leeftijd vrij sterk waren (gemiddeld respectievelijk 1,2 % en 1,5 % per jaar over de periode 2002-2008) en dat ook zouden moeten blijven. Deze gewestelijke extrapolatie van het werkaanbod gaat uit van een gemiddeld groeipercentage van de bevolking op actieve leeftijd in Brussel, dat lichtjes lager is dan dat van de totale bevolking, d.i. respectievelijk 1,1 % per jaar tegenover 1,2 % per jaar¹⁰ voor de periode 2009-2015. De extrapolatie van de actieve bevolking op middellange termijn volgt na 2010 globaal die van de bevolking op actieve leeftijd, waarbij de eerste jaren van extrapolatie worden gekenmerkt door een grotere groei van de actieve bevolking. Met een gemiddeld groeipercentage van 1,0 % over de periode 2010-2015 zou de actieve bevolking minder snel toenemen dan de tewerkgestelde actieve bevolking (die tussen 2012 en 2015 een groei vertoont van 1,8 % tegenover 1,0 % in het Rijk). Laatstgenoemde bevolking zou profiteren van een snelle uitbreiding van de gewestelijke werkvrage, terwijl de werkgelegenheid binnen het Gewest met 1,2 % toeneemt, die niet zou worden geneutraliseerd door een evolutie van dezelfde orde van de nettotoevoer van pendelaars, zodat de werkgelegenheid voor de Brusselaars nog zou toenemen. Het aantal werkzoekenden zou zodoende met ongeveer 7 600 personen worden verminderd. Het werkloosheidspercentage dat bij het begin van de periode wegens de crisis aanzienlijk zou moeten verhogen en in 2010 met 22,6 % zijn hoogtepunt zou moeten bereiken, zou bijgevolg vanaf 2011 beginnen te verminderen en tegen de extrapolatie 20,2 % te halen (d.i. nauwelijks boven datgene dat in 2008 werd waargenomen, d.i. 20,1 %). Als logisch gevolg daarvan zou de tewerkstellingsgraad op het einde van de extrapolatie opnieuw een niveau halen, dat in de buurt komt van datgene dat vóór de crisis werd bereikt (57,9 % geraamd voor 2014 tegenover 57,8 % waargenomen in 2008).

⁹ De productiviteit is in dit geval de schijnbare arbeidsproductiviteit, met andere woorden de toegevoegde waarde in verhouding tot het arbeidsvolume.

¹⁰ Met het oog op de samenhang zijn de demografische extrapolaties die in HERMREG worden gebruikt die van de “Bevolkingsvooruitzichten 2007-2060”, die de Brusselse demografische groei onderwaarden. Volgens de berekeningen van het BISA zou de gemiddelde groei van de totale bevolking tussen 2009 en 2015 1,6 % per jaar moeten bedragen en 1,5 % voor de bevolking op actieve leeftijd (vgl. “Cahiers van het BISA”, nr. 1). De cijfers van het werkaanbod en van de werkzoekenden moeten in dezelfde verhoudingen worden verhoogd om tot een resultaat te komen dat in de lijn ligt van deze extrapolaties.

• Resultaten per activiteitstak

De tabel 6 stelt de sectorale structuur voor van de Brusselse economie in termen van toegevoegde waarde en werkgelegenheid (binnen het Gewest). Gezien de korte duur van de extrapolatieperiode zou de economische structuur geen enkele belangrijke wijziging moeten kennen, aangezien de tendensen die in het verleden wer-

den waargenomen, globaal worden voortgezet. De volgende commentaren houden zich bijgevolg meer bezig met de bijdrage van de verschillende takken tot de groei van de activiteit en de werkgelegenheid. croissance de l'activité et de l'emploi.

TABEL 6 : Structuur van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid: Brussels Hoofdstedelijk Gewest

(In procent van het regionale totaal)	Bruto toegevoegde waarde in volume (¹⁾)			Binnenlandse werkgelegenheid		
	1980	2008	2015	1980	2008	2015
1. Landbouw	0	0	0	0,2	0,1	0,1
2. Energie	3,3	4,8	4,9	1,6	1	1
3. Verwerkende nijverheid	9,7	5,3	4,6	13,5	4,6	3,4
a. Intermediaire goederen	2,7	1,6	1,3	3,8	1,3	0,9
b. Uitrustingsgoederen	2,8	1,5	1,3	4,1	1,4	1
c. Verbruiksgoederen	4,4	2,2	2	5,6	2	1,6
4. Bouw	3,6	2	2	5	2,9	3
5. Marktdiensten	63,1	71,9	72,9	56,9	65,6	67,1
a. Vervoer en communicatie	6,8	10,9	11,5	9,6	7,4	6,8
b. Handel en horeca	24,5	11,5	10,5	19,1	15,2	14,7
c. Krediet en verzekeringen	9,3	18,8	19,8	9,8	9,4	8,7
d. Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	3,9	4,3	4,9	5	8,6	10
e. Overige marktdiensten	23,6	26,6	26,5	13,4	24,9	26,8
6. Niet-verhandelbare diensten	20,7	15,8	15,5	22,9	25,8	25,5
7. Totaal	105,6	100	100,2	100	100	100

(1) Aangezien de reeksen in kettingeuro's niet additief zijn, zijn er verschillen tussen (sub-)totalen en de som van hun componenten en is het totaal niet noodzakelijk gelijk aan 100 %.

Bron: HERMREG

In 2009 zou de daling van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Gewest 2,5 % hebben bereikt. Afgezien van de tak “gezondheid en sociale actie” en de niet-commerciële diensten zouden alle takken een negatief groeipercentage hebben vertoond. De takken die het meest hebben bijgedragen tot de verslechtering van de economische activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zouden “handel en horeca” (bijdrage tot de groei met -0,9 %) en “andere commerciële diensten” (-0,9 %) zijn geweest. Samen zouden deze twee takken verantwoordelijk zijn voor bijna drie vierde van de achteruitgang van de economische activiteit. Dit aandeel wordt enerzijds verklaard door de belangrijke plaats die de andere commerciële diensten in de Brusselse economie innemen (ongeveer 26,5 %, zie tabel 6) en door de groei met -3,2 % die zij hebben opgetekend, en anderzijds door de beduidend negatieve groei van “handel en horeca” in 2009 (-7,3 %). De activiteitstakken van de fabrieksindustrie zouden even-

eens een bijzonder negatieve groei hebben gekend (van -7,7 % tot -9,6 %) maar hun belang voor de economie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest blijft beperkt.

De groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zou zich in 2010 moeten herstellen en 1,4 % bereiken. Dit lichte herstel zou gebaseerd zijn op de grootste twee takken in termen van bruto toegevoegde waarde, namelijk “andere commerciële diensten” en “krediet en verzekeringen”, waarvan de bijdrage respectievelijk 0,4 % en 0,3 % zou bedragen. Deze situatie zou het hele jaar 2011 door aanhouden.

Op middellange termijn (2012-2015) zou de groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2;1 % bedragen. Deze stijging zou in hoofdzaak worden geschraagd door de takken “andere commerciële diensten” (bijdrage van 0,6 pp¹¹), “krediet en verzeke-

¹¹ Procentpunten (pp) – zie glossarium

ringen" (0,4 pp) en "vervoer en communicatie" (0,4 pp). Zodoende zouden deze takken voor ongeveer 65 % bijdragen tot de groei van de bruto toegevoegde waarde. De economische groei in de fabrieksindustrie zou blijven verslechteren (0,5 % tijdens de periode 2012-2015), terwijl hij zich aanmerkelijk zou herstellen bij de commerciële diensten (2,5 % tijdens de periode 2012-2015). Tot slot zouden sterke stijgingen te noteren vallen in de takken "vervoer en communicatie" (4,1 %) en "gezondheid en sociale actie" (3,3 %).

De groei van de werkgelegenheid zou op middellange termijn (2012-2015) 1,2 % bereiken en er zouden in hoofdzaak banen worden gecreëerd in de commerciële diensten (1,7 %). Tijdens de periode 2010-2015 zou de werkgelegenheid meer bepaald toenemen in bepaalde takken, met name bij "gezondheid en sociale actie" (3,1 %) en de "andere commerciële diensten" (2,6 %), maar zou zij blijven teruglopen in de fabrieksindustrie (-2,5 %).

3.3. Inkomensrekening van de gezinnen

Voor het eerst sinds 2010 omvatten de gewestelijke economische vooruitzichten de inkomensrekening van de gezinnen.

Deze nieuwe inbreng vloeit voort uit de toevoeging van een module aan het HERMREG-model, die de extrapolatie van deze nieuwe variabelen verzekert. Zoals voor het hele model hangen de resultaten samen met de extrapolatie van de nationale inkomensrekening van de gezinnen die resulteert uit het HERMES-model.

• Nationale context

Op nationaal vlak kadert de extrapolatie globaal in een voortzetting van de tendensen die de voorbije vijftien jaar werden waargenomen. Bijgevolg zou de groei van het beschikbare inkomen gelijkaardig zijn aan de groei die in het verleden werd waargenomen, tussen 2009 en 2015 gemiddeld rond de 3 % per jaar. Deze stabiliteit zou de resultante zijn van een tragere groei van de primaire inkomsten (2,8 % per jaar tegenover 3,2 % tussen 2002 en 2008, en 3,3 % tussen 1995 en 2001), en in tegenstelling met een versnelling van de groei van de sociale uitkeringen (hoofdzakelijk de uitkeringen van de sociale zekerheid die tussen 2009 en 2015 gemiddeld met 4,5 % stegen tegenover respectievelijk 4,4 % en 2,5 % over de twee voorafgaande perioden van zeven jaar).

Deze vaststellingen moeten echter worden verfijnd wegens de sterke differentiatie, bij de extrapolatie, tussen de periode 2009-2011 die wordt gekenmerkt door de felle economische crisis en een overgangsjaar, en de periode 2012-2015 die wordt gekenmerkt door een terugkeer naar de tendensen op langere termijn van de evoluties van de macro-economische aggregaten.

Bijgevolg zou het groeitempo van de primaire inkomsten over de periode 2009-2011 maar 1,4 % per jaar bedragen, tegenover 3,8 % over de periode 2012-2015. Bij het begin van het jaar zou het worden aangetast door zowel de geringe groei van de lonen en van het inkomen van de zelfstandigen gekoppeld aan de toename van de

werkloosheid als door de aanzienlijke weerslag van de crisis op de inkomsten uit eigendom (intrest en dividenden) en op het exploitatieoverschot van de gezinnen, in casu de huurgelden die worden toegerekend op de gezinnen die eigenaar zijn van hun woning.

De schommelingen van het beschikbaar inkomen zouden tot op zekere hoogte worden afgevlakt door de overdrachtmechanismen, met tussen 2009 en 2011 een verhoging van het groeitempo van de uitkeringen van de sociale zekerheid (in hoofdzaak de werkloosheidsuitkeringen die in 2009 met meer dan 20 % stijgen) en van sociale bijstand (in hoofdzaak het leefloon dat in 2009 met ongeveer 13 % toeneemt) en een daling van het groeitempo van de inhoudingen (belastingen en bijdragen). Deze laatste daling houdt verband met de groeivertraging bij de primaire inkomsten, alsook aan de weerslag van de jobkorting in Vlaanderen in 2009. Bijgevolg zou het beschikbare inkomen tussen 2009 en 2011 gemiddeld met 2,2 % per jaar toenemen, dan met 3,7 % per jaar tussen 2012 en 2015. Aangestipt dient te worden dat in 2010 het groeipercentage van het beschikbare inkomen van de orde van 1,0 % zou zijn, wat lager is dan de voorziene evolutie van de prijzen van de privéconsumptie. (ongeveer 1,8 %). Het reële beschikbare inkomen van de particulieren zou zodoende dit jaar globaal afnemen, een verschijnsel dat in een optiek per hoofd nog wordt versterkt door de demografische groei.

• Brussels Hoofdstedelijk Gewest

TABEL 7 : Inkomensrekeningen van de huishoudens: Brussels Hoofdstedelijk Gewest

	Structuur (in % van het beschikbaar inkomen)					Groevoeten (%) Gemiddelden			
	1994	2001	2008	2011	2015	2012- 2015	1995- 2001	2002- 2008	2009- 2015
1. Rekening voor bestemming van primaire inkomens									
<i>Exploitatieoverschot (B.2n) en gemengd inkomen (B.3n)</i>	18,4	17,6	17,1	16,5	16,8	4,1	1,9	2,4	2,9
<i>Beloning van werknemers (D.1)</i>	75,8	82,4	87,4	86,4	86,8	3,7	3,8	3,6	3,1
<i>Netto inkomen uit vermogen (D.4)</i>	21,9	19,6	16,3	15,5	15,6	3,8	1,2	0,3	2,6
2. Saldo primaire inkomens (B.5n)	116,1	119,6	120,8	118,4	119,2	3,8	3	2,9	3
3. Secundaire inkomensverdelingsrekening									
a. Middelen									
<i>Wettelijke uitkeringen sociale verzekering in geld (D.621)</i>	20,1	19,1	20,3	21,4	21,5	3,7	1,8	3,6	4
<i>Particuliere uitkeringen sociale verzekering met fondsvorming (D.622)</i>	2,6	3,2	2,9	3	3,4	6,8	5,9	1,2	5,8
<i>Uitkeringen sociale verzekering rechtstreeks door werkgevers (D.623)</i>	5,7	5,4	4,7	4,9	4,8	3,2	1,9	0,8	3,3
<i>Uitkeringen sociale voorziening in geld (D.624)</i>	1,8	2	3,1	3,2	3,1	2,9	3,9	9,4	3,5
b. Bestedingen									
<i>Belastingen op inkomen, vermogen, ... (D.5)</i>	19,8	20,9	20,5	19,8	20,5	4,5	3,4	2,5	3,2
<i>Netto overige inkomensoverdrachten (D.7)</i>	2,6	2,6	1,4	1,3	1,1				
<i>Sociale premies (D.61)</i>	29,1	31,1	32,6	32,5	32,7	3,8	3,5	3,5	3,2
4. Beschikbaar inkomen (B.6n)	100	100	100	100	100	3,6	2,6	2,8	3,2

Bron: INR; HERMREG

Het totale beschikbare inkomen van de gezinnen zou volgens onze extrapolaties in het Brusselse Gewest gemiddeld lichtjes sneller moeten stijgen dan in het Rijk (vgl. tabel 7). In totaal ligt voor de hele periode 2009-2015 de gemiddelde jaarlijkse groei van het beschikbare inkomen van de Brusselse gezinnen 0,2 procentpunt boven de voor het Rijk geprojecteerde groei. Deze hogere toename houdt meer verband met een betere weerstand tijdens de crisisperiode dan met hogere trendmatige groeipercentages. Zo neemt in 2010, het minst gunstige jaar, het nominale beschikbare inkomen in de hoofdstad nog met 2,0 % toe, tegenover 1 % voor het hele Rijk. In het tweede deel van de extrapolatie (2012-2015), d.i. buiten een crisisperiode, zou het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage van het beschikbare inkomen enigszins kleiner zijn (-0,1 pp) dan in het Rijk. De hoofdoorzaak voor de betere weerstand in het eerste deel van de extrapolatie moet worden gezocht op het niveau van de primaire inkomsten.

Enerzijds hebben de lonen in Brussel bij het begin van de extrapolatieperiode minder te lijden van de crisis dan op het niveau van het Rijk. Dit vloeit vooral voort uit de geringere conjunctuurgevoeligheid van het werkloosheidsverschijnsel in Brussel. Zo zou men in 2009, het jaar met de grootste toename van de werkloosheidsuitkeringen op nationaal vlak, met een stijging van ongeveer 20 %, in Brussel maar een stijging met ongeveer 10 % vaststellen. Dit effect wordt nog versterkt door de betere evolutie van de lonen van de Brusselse inwoners voor de periode 2009-2011.

Ook het inkomen van de zelfstandigen en de door gezinnen ontvangen reële of toegerekende huurgelden tonen een betere weerstand in Brussel (-2,5 % in 2009, het minst gunstige jaar, tegenover -3,5 % in het Rijk), net zoals het inkomen uit eigendom. Achter deze betere groeipercentages gaat in feite eerder een stijging van de aantallen (aantal zelfstandigen en totale bevolking van het Gewest) schuil dan van de gemiddelde bedragen.

In termen van secundaire distributie van het inkomen is de uitwerking van de crisis minder aanwezig dan op het niveau van het Rijk, vooral wegens de verschillende banen van de aantallen werklozen (regelmatige stijging in Brussel, aanzienlijke conjunctuurschok in 2009-2010 voor geheel België). Daardoor is de groei van de sociale uitkeringen over de periode 2009-2011 minder groot in het Brussels Gewest.

In het tweede deel van de extrapolatie is de enigszins minder snelle groei in Brussel niet rechtstreeks afkomstig van het saldo van de primaire inkomsten, dat een parallel traject volgt als datgene dat op nationaal vlak wordt geprojecteerd.

Het verschil wordt dus gemaakt op het niveau van de secundaire distributierekening, waarvan het saldo op nationaal vlak enigszins gunstiger evolueert dan op Brussels vlak. De middelen net als de banen nemen in het Brussels Gewest minder snel toe. De minder snelle vooruitgang van de banen wordt in hoofdzaak verklaard door de tragere groei van de lonen, die de belangrijkste determinant zijn voor de belastingen en de sociale bijdragen. De minder snelle toename van de middelen van haar kant vindt vooral haar oorsprong in de tragere groei van de pensioenen en brugpensioenen, een afspiegeling van een verschillende demografische dynamiek. Dit tweede gevolg is dus lichtjes dominant om het saldoverschil uit te leggen.

• Inkomsten per hoofd

Het vorige gedeelte is een analyse van de totale inkomsten, die een macro-economisch totaalbeeld geeft van alle gezinnen van een gewest. Maar het zou even interessant zijn een meer geïndividualiseerde visie te geven van het inkomen van de gezinnen, het inkomen per hoofd. Daartoe stelt dit hoofdstuk zich ten doel de twee grote saldi van de inkomensrekening van de gezinnen te nemen en de evoluties ervan waar te nemen, overgebracht op de bevolking.

De grafieken 25 en 26 zetten deze indexevoluties terug in hun historische context door gebruik te maken van de resultaten van onze retropolaties tussen 1985 en 1995. Deze grafieken relativeren de eerder gedane vaststellingen. In het bijzonder de lichtjes grotere dynamiek van de primaire inkomsten in het Brussels Gewest wordt meer dan gecompenseerd door een snellere demografische groei, zodat de bedragen per hoofd in de hoofdstad uiteindelijk minder snel groeien.

In termen van beschikbaar inkomen zouden de relatieve waarden in Vlaanderen en Wallonië de neiging hebben zich te stabiliseren, waarbij de indexwaarde voor Vlaanderen steeds langzamer stijgt, terwijl die voor

Deze evoluties hebben een weerslag op de structuur van de rekening van de Brusselse gezinnen, die verschilt van de weerslag die op nationaal vlak wordt waargenomen.

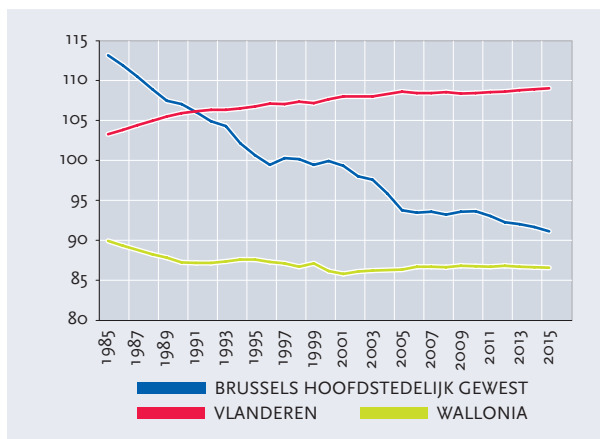
Ten eerste neemt het aandeel van de lonen in het beschikbare inkomen in Brussel nog af. Dit aandeel was in 2008 al relatief gering in vergelijking met het Rijk (87,4 % tegenover 92,6 %). Tegelijkertijd stagneert in Brussel het aandeel van de inhoudingen (belastingen en bijdragen) in de totstandkoming van het beschikbare inkomen, terwijl dat aandeel op het niveau van het Rijk toeneemt.

Ten tweede vermindert het aandeel van de andere componenten van het primaire inkomen minder dan gemiddeld in het Rijk. Zowel de inkomsten uit eigendom als het exploitatieoverschot en het gemengde inkomen zouden op het einde van de extrapolatie zwaarder wegen op het beschikbare inkomen dan op nationaal vlak, terwijl de omgekeerde situatie overheerst bij het begin van de extrapolatie.

Tot slot is het aandeel van de sociale uitkeringen, dat in Brussel al kleiner was bij het begin van de extrapolatie, nog kleiner op het einde van de periode. Dat uit zich hoofdzakelijk in de uitkeringen van de sociale zekerheid en van de directe sociale werkgeversverzekeringen. Deze twee posten worden gedomineerd door de pensioenen waarvan het aandeel aanzienlijk kleiner is in Brussel dan in het Rijk. Omgekeerd handhaven de sociale uitkeringen bij de extrapolatie hun vrij hoog niveau.

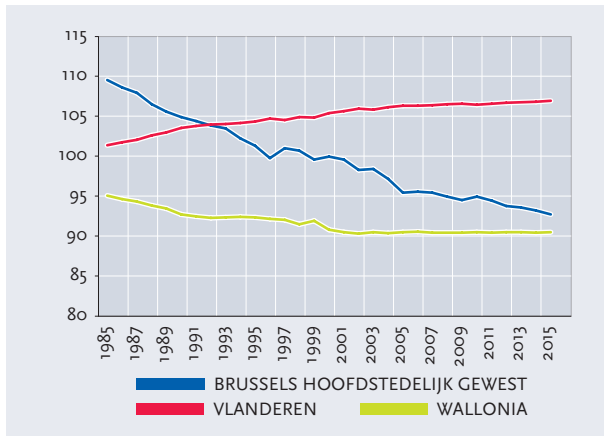
Wallonië opnieuw lichtjes zou stijgen en zodoende de geleidelijke verschuiving voortzet die in de jaren 2000 werd ingezet. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest daarentegen zou de daling van deze index zich voortzetten en uitkomen op niveaus die dichterbij de buurt komen van die van Wallonië.

GRAFIEK 25 : Saldo van de primaire inkomens per hoofd, index Rijk=100

Bron: HERMREG

GRAFIEK 26 : Beschikbaar inkomen per hoofd, index Rijk=100

Bron: HERMREG

3.4. Uitstoot van broeikasgassen (BKG)

In 2008 bedroeg de uitstoot van BKG in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ongeveer 4 miljoen ton CO₂-equivalent en vertegenwoordigde 3 % van de totale nationale uitstoot. Hij is grotendeels afkomstig van de verwarming van gebouwen (woningsector en tertiaire sector).

Tijdens de extrapolatieperiode zou de totale BKG-uitstoot lichtjes toenemen (+0,4 % gemiddeld per jaar). In 2015 zou het niveau van alle uitstoten van het Gewest 4,3 miljoen ton CO₂-equivalent moeten bereiken, tegenover 4 miljoen tijdens het referentiejaar. Op dit totaal zou 2,7 miljoen ton CO₂-equivalent toe te rekenen zijn aan de verwarming van gebouwen (tegenover 2,6 miljoen ton tijdens het referentiejaar) en 0,9 miljoen ton aan het vervoer (zoals tijdens het basisjaar). De uitstoot die afkomstig is van de verwarming van gebouwen, zou over de periode 2009-2015 gemiddeld met 0,6 % per jaar toenemen, terwijl de uitstoot die te wijten is aan het vervoer, lichtjes zou afnemen (-0,4 % gemiddeld per jaar).

De doelstelling die aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in het kader van het Kyoto-Protocol werd toegevoegd, bestaat in een maximale verhoging van zijn uitstoot met 3,475 % in de loop van de periode 2008-2012 in vergelijking met het referentiejaar. De Brusselse BKG-uitstoot is tijdens het referentiejaar met 4,0 miljoen ton toegenomen. De toegestane maximale uitstoothoeveelheid bedraagt tijdens de periode 2008-2012 dus gemiddeld 4,2 miljoen ton CO₂-equivalent per jaar. En zou dus de vastgelegde doelstelling niet overschrijden. Wij noteren gewoon dat deze doelstelling "gemiddeld" wordt nagekomen, maar dat de tendens duidelijk positief is. Men kan dus gewagen van een nakoming van de letter, maar niet noodzakelijk van de geest van het Kyoto-Protocol, waarin het beroep op het gemiddelde bestemd was om conjunctuurschommelingen glad te strijken eerder dan om een ongunstige tendens te verhullen.

Glossarium

• Niet-werkende werkzoekende (NWWZ)

Personen zonder bezoldigde baan die als werkzoekenden zijn ingeschreven bij een openbare tewerkstellingsdienst (definitie Actiris).

• Uitstaande kredieten

Totaal bedrag van de kredieten die tot nu toe door de Belgische bankinstellingen zijn verstrekt aan de niet-financiële ondernemingen en waarvan de termijn nog niet is vervallen.

• Conjuncturenquête van de NBB

De NBB houdt maandelijks bij een panel bedrijfsleiders een kwalitatieve conjuncturenquête naar hun appreciatie van de huidige en toekomstige economische toestand. Deze enquête omvat heel gevarieerde vragen zoals hun beoordeling van hun voorraden en orderboeken, de evolutie hiervan en hun vooruitzichten op het vlak van tewerkstelling en de evolutie van de vraag. De berekening van elk van deze reeksen is in hoofdzaak gebaseerd op de som van de saldi van de antwoorden (verschil tussen het percentage deelnemers dat een verhoging heeft opgegeven en het percentage dat een daling heeft opgegeven). Sinds 1 januari 2007 werd de omvang van het staal betreffende het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vergroot om beter verslag uit te brengen over de toestand in de hoofdstad.

• Kettingeuro's

“Middel om bij de berekening van diverse economische aggregaten (zoals bijvoorbeeld het bbp, de investeringen, de consumptie door gezinnen...) de volumegroei te bepalen en het effect van prijsveranderingen te elimineren.” Glossarium NBB).

• Jaarlijkse verschuiving

Een evolutie op jaarbasis vergelijkt de waarde van een grootheid op twee data die één jaar van elkaar gescheiden zijn. Zo wordt op basis van driemaandelijks gegevens de jaarlijkse verschuiving van een variabele X tijdens een gegeven kwartaal berekend volgens de volgende formule:

$$\text{Evolutiepercentage} = \frac{X_T - X_{T-4}}{X_{T-4}}$$

• Driemaandelijks verschuiving

Een evolutie op kwartaalbasis vergelijkt de waarde van een grootheid met een tussenpoos van een kwartaal. Zo wordt driemaandelijks verschuiving van een variabele X tijdens een kwartaal T berekend volgens de volgende formule:

$$\text{Evolutiepercentage} = \frac{X_T - X_{T-1}}{X_{T-1}}$$

• Vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt

De vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt voorspelt de schommelingen op korte termijn van het onevenwicht tussen vraag en aanbod op de Brusselse arbeidsmarkt, dat geschat wordt met de conjunctuurcomponent van het aantal werkzoekenden in Brussel. Hij wordt geraamd op basis van:

- de synthetische curve van de economische activiteit in Brussel, berekend door de Nationale Bank van België (NBB),
- de arbeidsvooruitzichten van de werkgevers in de bouwsector – werken van burgerlijke bouwkunde en wegenwerken in België;
- het verschil tussen het aantal ontvangen werkaanbiedingen en het aantal ingevulde vacatures op de Brusselse arbeidsmarkt, dat de aanpassings- of spanningsgraad op de arbeidsmarkt aangeeft.
- een dummy variabele die de beleidsaanpassingen inzake werkloosheid tussen midden 2006 en half 2007 weergeeft,

Het optimale voorspellende karakter is 13 maanden.

• Procentpunt

Het procentpunt is de eenheid van het absolute verschil tussen twee in procenten uitgedrukte cijfers. Tussen een werkloosheidspercentage van 12,3 % het ene jaar en van 15,6 % het andere jaar is het verschil zodoende 3,4 procentpunten.

Bronnen

-
- Nationale Bank van België (september 2010), “Economische indicatoren voor België”, Nationale Bank van België.

 - BNP Paribas, Directie Economische Studies (augustus en september), “Ecoweek”, Ecoweeks 10-32, 10-33, 10-34, 10-35, BNP Paribas.

 - Federaal Planbureau (februari 2010), “Economische begroting – Economische vooruitzichten 2010-2011”, Federaal Planbureau.

 - Federaal Planbureau (mei 2010), “Economische vooruitzichten 2010-2015”, Federaal Planbureau.

 - Federaal Planbureau (juli 2010), “Economische 2009-2015”, Federaal Planbureau.

 - Dehaibe X. et Laine B. (2010), “Projections démographiques bruxelloises 2010-2020”, Cahiers van het BISA nr. 1, Éditions IRIS.

 - DEXIA Bank (augustus 2010), “Economische vooruitzichten”, DEXIA Bank.

 - European Central Bank (August 2010), “Monthly Bulletin August”, European Central Bank.

 - Federgon (2010), “Quatrième trimestre 2010: Le rétablissement continue”, Note trimestrielle intérim, Federgon.

 - Internationaal Monetair Fonds (juli 2009), “Perspectives de l’économie mondiale”: Mise à jour des principales projections”, Etudes Economiques et Financières, FMI.

 - ING Bank, Economics Department (augustus 2009), “Monthly Forecast Update”, ING Bank.

 - Institut de Recherches Économiques et Sociales de l’Université Catholique de Louvain (IRES) (juli 2009), “Perspectives économiques 2010-2011”, Regards Économiques No 81, IRES.

 - Manceaux J. et Ledent P. (septembre 2010), “Le patrimoine des belges : un atout pour toute l’économie”, Focus on the Belgian Economy 05/2010, ING Bank.
-

Lijst van tabellen

TABEL 1 :	Evolutie van de wisselkoers van de US dollar tegenover de euro	8
TABEL 2 :	Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen in België en in de eurozone	8
TABEL 3 :	Kerncijfers voor België	9
TABEL 4 :	Voornaamste resultaten van de nationale projectie	21
TABEL 5 :	Voornaamste macro-economische resultaten: Brussels Hoofdstedelijk Gewest	22
TABEL 6 :	Structuur van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid: Brussels Hoofdstedelijk Gewest	24
TABEL 7 :	Inkomensrekeningen van de huishoudens: Brussels Hoofdstedelijk Gewest	26

Lijst van grafieken

GRAFIEK 1 :	Evolutie van de wereldhandel en de industriële productie in de OESO-zone, 2003-2010	5
GRAFIEK 2 :	Kwartaalverloop van het BBP in kettingeuro's	6
GRAFIEK 3 :	Kwartaalevoluties van de componenten van het bbp, optiek uitgaven, België, 2006-2010	9
GRAFIEK 4 :	Conjunctuurenquêtes bij de ondernemingen en de consumenten, België, 2000-2010 (antwoordensaldo, gestandaardiseerde score)	10
GRAFIEK 5 :	Conjuncturele evolutie van de nationale productie-index, industrie (2000=100)	12
GRAFIEK 6 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, Industrie, BHG (miljoen euro)	12
GRAFIEK 7 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, groothandel, BHG (miljoen euro)	12
GRAFIEK 8 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, kleinhandel, BHG (miljoen euro)	12
GRAFIEK 9 :	Vooruitzichten inzake de vraag op drie maanden in de handel, enquêteresultaten (antwoordensaldo, gestandaardiseerde score)	13
GRAFIEK 10 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, bouw, BHG (miljoen euro)	13
GRAFIEK 11 :	Evaluatie van de orderboekjes in de bouw, enquêteresultaten (antwoordensaldo, gestandaardiseerde score)	13
GRAFIEK 12 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, vervoer en communicatie, BHG, (miljoen euro)	14
GRAFIEK 13 :	Conjuncturele evolutie van de omzet, vastgoed, verhuuring en diensten aan de ondernemingen, BHG (miljoen euro)	14
GRAFIEK 14 :	Activiteitsvooruitzichten bij de diensten, enquêteresultaten (antwoordensaldo, gestandaardiseerde score)	14
GRAFIEK 15 :	Referentierentevoet voor de bankbemiddelingsmarge	15
GRAFIEK 16 :	Uitstaande bedragen en effectieve kredietstromen, België (miljoen euro)	15
GRAFIEK 17 :	Jaarlijkse evolutie van het nettoaantal opgerichte ondernemingen (percentage).	15
GRAFIEK 18 :	Gewestelijke evoluties van het aantal werknemers, 2005-2010	16
GRAFIEK 19 :	Evolutie van het aantal gepresteerde uren in de uitzending sector	16
GRAFIEK 20 :	Evolutie van het aantal NWWZ's in Brussel, 2000 - 2010	17
GRAFIEK 21 :	Evolutie van het aandeel van de NWWZ's per leeftijdsklasse en opleidingsniveau, index mei 2008 = 100	17
GRAFIEK 22 :	Vooruitzichten betreffende de werkgelegenheid in de belangrijkste sectoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, voortschrijdende gemiddelden	18
GRAFIEK 23 :	Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	19
GRAFIEK 24 :	Groei van het BBP in volume	22
GRAFIEK 25 :	Saldo van de primaire inkomens per hoofd, index Rijk=100	27
GRAFIEK 26 :	Beschikbaar inkomen per hoofd, index Rijk=100	28

© 2010 Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: F. Résimont, Secretaris-generaal
Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel

IRIS Uitgaven – D/2010/6374/207

9 789078 580010

ISBN 9078580011